Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ОРШОТ, 17 июнь, 1974 шу. ● № 73 (5364). ● Мах 2 кеп.

ПАРТЕИ ХАЛКЪЕИ ЙОХАРГЙОАЦАЧА ЦХЬОАГIОННА ТIЕХЬА

РЕСПУБЛИКА КЪАХЬЕГАМХОША КХАЖ ТАССАР

БАРКАЛ ХИЛДА ПАРТЕНА

ЧIоагIа дегаш айденна болаш баьхкар хоржамий участкашка Малгобекски района харжархой. Iуйрийна 6 сахьат далалехьа итташ харжархой бар хIара участке коммунистийи парте боацарийи блока тIехьа кхаж тасса баьхка.

Дабн-Юртарча № 16 йолча хоржамий участке ше кхаж тоссаш цу юртарча 85 шу даьннача Даурбеков Мухарбика аьлар:

— Дика дагайоагIа сона къаьнара ха, гIоза доацаш хинна цу хапара вахар, тахарча сийрдача вахарга адамаша сатувсар. Баркал оал аз, селла чIоагIа советски наьха, цар вахара хьал тоадара халданза йоакхо еча вай партена, советски правительствана.

Советаш хоржача эггара хьалха дакъа лоацаш вар цу участке кхаж тесса комсомолец Ваделов Бахьауддин. «Са вахара никъ дIаболалуш мара латтац, деррига вахар хьалхашка да, бакъда дика кхетаду аз Ленина парте къонача тIехьен мел йоакхо ю», аьнна кхаж тессар цо.

«Кавказ» яхача колхоза хьажкIаш лелаеча звенона керте латтача Каримов Махьмада ше кхаж тоссаш аьлар:

— ЧIоагIа дог айденна ва со Л. И. Брежнева хоржамашта хьалха даьча къамаьлага ладийгIачул тIехьагIа. Тха звенос лаьрхIад планагIа 25 центнер яккха езача 35 центнер фуалъяьха хьажкIаш хIара гектара тIара яха. Из декхар тхога кхоачашдулургдолаш да.

Кхаж тасса болабенначул тIехьагIа цхьа сахьат далалехьа 20 процент совгIа бола харжархой кхаж тесса баьлар районе.

Даьхе кхы а тоаялара...

— Бокъонца халкъий доттагIала цIей дар Сунженски районе бахача дуккхача къамех болча къахьегамхошта селхан СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш ду ди,—аьлар Сунженски райисполкома секретара А. Ф. Михайлевас газета корреспондентаца къамаьл деш.— Районе 33 эзар совгIа саг ва укх шера хоржамашка дакъа лоацаш. Дика кийчо яь дIадоладелар кхадж тоссилга районерча ерригача 28 хоржамий участке.

Дог гIоздоаккхаш дар хоржамий участкашкара хьакхаьча хьалхара хоамаш—12 сахьат доаллаш кхадж тасса кхийнадар 26500 совгIа харжархой Массарел хьалхагIа кхадж тесса баьлар лоаман юрташкара къахьегамхой: Оалкамарей ДаьттагIарей бараш бархI сахьат доалаш, Моче-Отарашкара бараш — итт сахьат доалаш.

Оалкамарча хоржамий участке кхадж тоссилга ше дIадоладеш 82 шу даьннача воккхача саго Хамхоев Джабраила аьлар: «Берригача къахьегамхошта иразе вахар IалашдаьД Советий Iаьдало. Сона тел Даьхено шортта кхоачамбеш пенси. Къахьегача наьха Iаьдал долча мара яц боккхийча а кагийча а наьха иштта йоакхо. Из кхетош а цун хам беш а хила веза хIаравар. Къаьна вале а кхы а дуккха ваха ловш иразе да хIанз лоаман халкъий вахар. Вай Даьхе кхы а ираз долашагIа, хозагIа хилар ловш кхадж тосс аз тахан дикагIболча халкъа викалашта тIехьа.

СУРТА ТIА: г. Грозный № 15 йолча хоржамий участке. В. Юнцевича сурт.

МАССАВА А ЦХЬАН ДАГАРА ВОЛАШ...

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара № 39 йолча кооперативни техникумерча хоржамий участка наIараш хьаелла еза ха хьатIаэтта еце а, ялх сахьат далалехьа цун коа хьагулбенна дукха харжархой латтар. Техникуме дIачувоаллача метте хьалтеха йоакхача лозунгаша, плакаташа, тIехьехамаша, микрофоно лекхача безамеча ашараша, ахкан хозача дено дог гIоздаькхка бар нах.

Эггара хьалхара бюллетенаш хьаэц духхьашха кхадж тоссаш волча кооперативни техникума II курса студента Махмудов Абубакара. Ше урна чу уж Iочутассалехьа цо оал:

— Тахан мехка лакхерча органе деш дола хоржамаш сона шолхленца деза да. Аз доккхал ду се сийлахь-йоккхача Советски Союза гражданин хиларах, сай барайтта шу даларца тахан эггара хьалха йиза бокъо йолаш се кхадж тоссаш хиларах. Дег тIара раьза волаш хьаллоац аз коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташ.

Цига участкови хоржамий комиссе секретара Иванова Лидия Ивановнас Махмудов Абубакара наькха тIа В. И. Ленина значок йоаллаш дола цIе бант долл, комиссе цIерагIа эггара хьалха кхадж тоссар даькъала вувцаш открытка лу. Цу тайпара белгалваьккхар укхаза барайтта шу даьннарех хIаравар.

Эггара хьалха урнашка бюллетенеш чутайсарех вар пенсионер, Даьхен тIема инвалид И. К. Гуменюк а. Цо белгалдаьккхар ше СССР Лакхехьарча Совета депутаташ харжара кхадж тоссаш вола дукха ха яле а из бокъо ше кхоачашъеш дола ди хьатIа ме отт дог гIоздаьннеи вахарцара безам кхы а совбаьннеи хулилга. «Цун маIан, — аьлар цо, — берригача советски наьха вахар тIа-тIа тоалаш хиларца, из иштта хилийтара Коммунистически партеи Советски правительстваи Iаламаьте боккха болх барца. вай вежарашха долча халкъий барти цхьоагIон чIоагIа хиларца дувзаденна да. Укх иразерча дийнахьа халкъо сий а даь белгалбаьхача кандидаташта тIехьа кхадж тосс аз, цар вай вахар кхы а хозагIа, беркатегIа делга ловш».

Iуйрийна цхьайтта сахьат доалаш укх участке чувоагIача 2224 харжархочох ши эзарнел совгIа вар кхадж тесса араваьннавар халкъо сий даь вай республике гIолла депутаталла харжа кандидаталла оттабаьча С. В. Михалкова, И. А. Герасимова, Б. И. Бреславскона тIехьа.

Хоза лостам болаши дика вIаштIехьдаьккхаи леладора хоржамий участке кхадж тоссилга. Техникума актови зале харжархошта цу дийнахьа шин кинофильм гайтар, самодеятельни артисташа концерт оттадир.

С. ШАБИЕВ.

Безаме, сакъердаме

Доккха цIей дездара санна кийчъяьяр Грозненски педагогически училищера хоржамий участок чуйола агитпункт 16-ча июне. Араьа а чухь а хьалтеха доахк коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта цхьа барт а болаш кхаж тассара харжархой тIахьехаш дола а кхыдола а лозунгаш. Сакъердаме концерташ деш я художественни самодеятельноста коллектив, хьожхаш да кинофильмаш, болх беш я буфет.

ДIа мел хьежача гуш ба дог гIоза нах. «Ер бокъонца дола халкъа цIей да» аьле хеталу. Уж укхаза хьааха болабеннаб сахуллашехь. ХIаьта хоржамий комиссе членаш боагIIаш, Iуйрийна 5 сахьат даьлча венав 1932 шера денз коммунист вола персональни пенсионер Алероев Асланбек. Кхы цIагIа Iе сатем хиннабац цун цу дезача дийнахьа. Дукха хIама бIаргадайнад цунна ший хана: Советий Iаьдал вайцига эттача дийнахьа дена тахханалца мел хинна доккхий хувцамаш цунна гуш а цо дакъа лоацаш а хиннад.

СоагIапча, Долакоа, Инаркъе, кхычахьа деникински эскар Советий Iаьдал дIадаккха тIаденача хана герз бе а делла цунна духьал лаьттав, хIаьта цул тIехьагIа колхозаш йохкаш кулакашта духьал къиза къовсам лоаттабаьб. МоллагIа а шийна парте тIадилла гIулакх хала да ца оалаш кхоачашдеш чакхваьннав. Социализм вай мехка хьалъеш лоаттабаьча къовсамах дувц цо тахан хьатIакхувча тIохьенна.

Цо доккхал ду вайна карагIдувларех.

Эггара хьалха кхаж тосс цо.

— Ираз долаш ба вай мохк, вай вахар, йоах цо. — Советски нах цхьан цIен дезал санна барттайна, вIашш безаш бах. Коммунистически парте ленински къамий политика котъяларах даьнна беркат да из. Аз кхаж тосс, — йоах цо,— вай мохк, вай халкъ кхы а дIаьхегIа хилийтара, дунеч халкъашта юкъера цар сий кхы а лакхдалара тIехьа.

Агитпункте хьачубдвл къона мехкарий Мальсагова Тамара, Колосова Наташа, зIамсаг Исаев Лема, кхыбараш. Эггара хьалха кхаж тоссаш ба уж. Пионераша салют а деле совгIата книжкаш лу царна.

— ХьатIакхувча тIехьенна иразе тахане еннача, сатийна сийрда кхоане Iалашъеча ленински Коммунистически партена дег чура баркал оал аз,— йоах Колосова Наташас. — Тахан со кер тохабенна я. Доккхал ду аз вай Даьхен паччахьалкхен лакхехьара орган хоржача юкъе дакъа лаца сай бокъо хиларах. Айса вай кандидаташта тIехьа кхаж тоссаш аз кхаж тоссаргба вай мехка бокъонца дола халкъа Iаьдал харжара тIехьа, коммунистически идеалаш кхы а котъялара тIехьа.

Цхьайтта сахьат дала ткъо минот эшаш участкерча харжархоех 40 процент гаргга бараш кхаж тесса баьннабар.

Ю. ПУГИЕВ.

ВАХАР ИРАЗ ДОЛАШ ХИЛАРА...

Iуйрийна ялх сахьат доалаш латтар. Грознерча Ленински № 9 йолча хоржамий участке цахаддаш тайп - тайпарча оагIонгахьара хьааха болабелар вай Даьхен дикагIболча къонгаштеи мехкараштеи тIехьа кхадж тасса боагIаш бола харжархой. «Марша доагIалда шо!» яха дешаш тIадола плакат да хоржамий участке дIачувоаллача, хьалтеха доаллаш. Локхаш музыка а йолаш безаме тIаэц уж харжархой комиссе членаша. Хьалхашка латташ эзаш а долаш харжархой тIаэцара дика кийчбенна багIа Мовшович Генадий Михайлович керте латтача хоржамий комиссе членаш.

Iуйрийна ялх сахьат даьлча дукха харжархой гулбелар хоржамий участке. Царна хьалхашка лоацца къамаьл дир хоржамий участка председатела Мовшович Генадий Михайловича. Уж дезача цIейца даькъала а бувцаш партеи правительстваи дикагIболча къонгашта тIехьа кхадж тассара тIахьийхар цо берригa харжархой.

Эггара хьалха кхадж тасса бюллетенеш дIанийцар пенсионера, 1901 шера яьча, 1925 шера денз КПСС член йолча Шведко Проскофья Федоровнас. Къахьегама а тIема а ветеран я из. Урна чу ше бюллетенеш Iочутовсаш цо аьлар: «Аз кхадж тосс партенеи халкъаи юкъерча йохаргйоацача цхьоагIон тIехьа, вай тIехье иразе долаш яхийтара, дунеи тIа дахача халкъашта юкъера машари доттагIали тIа-тIа чIоагIагIа хилийтара».

Цхьаннена тIехьа шоллагIвар водаш шоай бюллетенеш бе а доахкаш урнана дIатIаухь вай иразера вахар бахьан долаш кхадж тасса боагIаш бола харжархой. Духхьашха кхадж тоссачарна юкъе эггара хьалха ший сийлен декхар кхоачашде хоржамий участке йоагIа «Красный молот» завода № 6 йолча цеха къона токарь Козлова Рафия Шарифзяновна. Таханара ди сай вахаре эггара дезагIа дола ди лоархI аз, яхаш дувц цо. Духхьашха кхадж тасса енача къонача йиIий деза цIей даькъала а дувцаш цунна эзаш делар хоржамий участка председатела Мовшович Генадий Михайловича.

Цу № 9 йолча хоржамий участке верригa кхадж тасса безаш вар 1700 саг, хIаьта делкъийга шийттнел ши сахьат далалехьа кхадж тесса чакхваьлар 1618 харжархо.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Дегаш гIоздаьнна

— Районерча ерригача 23 хоржамий участке дика вIаштIехьдаьккха дIадоладир СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш делга, — хоам бу редакцега Назрановски райисполкома председатела нов. Тамаева. — Къаьстта дегаш гIоздаларца, политически а къахьегама а хьинар айдаларца дакъа лоац наьсархоша укх шерарча хоржамашка. Цунна дола тешал да бархI сахьат доалача хана районе 12773 саг кхаж тесса валар, вешта аьлча районерча харжархоех 54 процент.

Массарел а хьалхагIа, Iуйрийна 8 сахьати 40 миноти йоалача хана, беррига спискаш тIа дIаязбаь харжархой кхаж тесса баьлар БурокIаларчеи (1040 саг) Долакх-Юртарчеи (1012 саг) хоржамий участкашка.

БурокIаларча хоржамий участке ше кхаж тоссаш совхоза болхлочо М. С. Абалиева аьлар: «Сай вахаре эггара хьалха хоржамашка дакъа лоац аз. Сона доккха цIей да вз. Аз дог раьза долаш кхаж тосс Ленина Даьхе кхы а чIоагIагIа, йIаьхегIа, хозагIа хилийтара, дерригача вай халкъашта юкъера ленински доттагIал кхы а чIоагIдалара тIехьа. Халкъий ираз кхоллаш даим яхийла хьо, са хьамсара советски Даьхе!»

Пхьилекъонгий-Юрта хоржамашка эггара хьалха дакъа лоацаш вар граждански тIем тIа дакъа лоацаш хинна къаьна партизан Холухаев Боткъахьажий Жабраил. Цо аьлар:

— Са 100 шу даьннад. Царех 40 шера капитализм йолча хана ваьхав со. Къеча лоамарой цхьаккха а бокъо яцар паччахьа хана. Iаьдала викалаш хоржилга вIалла фуд а хацар тхона. Сона дика гу Советий Iаьдало лоаман къахьегамхошта денна ираз, кортмукъале, беркате вахар. Из бахьан деникинцашта духьал тIом баьб аз а са ханнарчар а. Тахан вай мехка берригаш а цхьатарра бокъо йолаш ба. Iалаьмате чIоагIа дог гIоздаьнна тосс аз кхаж коммунистийи парте боацарийи викалашта — Даьхен толашагIболча къонгаштеи мехкараштеи тIехьа».

Делкъа ха кхоачаш кхаж тесса баьлар районера дуккха дуккхагIбола харжархой.

* * *

Iуйрийна 6 сахьат даьлча цхьоагIонца дIадоладир Гудермесски района Кади-Юртарча, Верхни - Герзелерча хоржамий участкашка СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш делга. Iуйрийна 8 сахьат даьлча 100 процент харжархой кхаж тесса баьлар укхаза.

Иштта Iуйрийна 9 сахьат даьлча беррига харжархой кхаж тесса баьннабар Энгель-Юртарча, Степной яхача юрташкарча, иштта кхычахьарча хоржамий участкашка а.

М. БОТОВ.

ДОГ РАЬЗА ДОЛАШ

Къаьстта дика кийчо яь яр Грознерча Старопромысловски района Цурикова Людмила Константиновна керте латта № 15 йола хоржамий участок. Кхотабенна шоай сийлен декхар дIадала. масса оагIорахьара хьатIаухаш ба хоржамий участке кхаж тасса боагIа нах. Дезача цIейца уж даькъала бувцаш, царга моаршал хетт Цурикова Людмила Константиновнас, агитпункта заведующе Колодина Надежда Петровнас, харжархой комиссе членаша.

Эггара хьалхарчарца вай хьамсарча партеи Даьхени дикагIболча къонгашта тIехьа кхаж тосс из школа чакхъяьккхача Ленковская Светланас. Вай хьамсарча партеи правительстваи арахьареи чуреи политика чIоагIа къоабалъеш, вайна карагIдийннача дикача гIулакхех, кхоанен сийлахь-йоккхача перспективех лаьца КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева даь къамаьл дог раьза хинна хьал а лоацаш ший бюллетенаш урна чу Iочутайсар цо. Иштта ираз долаш машаре беррига советски нах, иштта дунеи деррига халкъаш дахар ловш кхаж тессар духхьашха кхаж тоссаш болча комсомолкаша Чабиева Марема, Зотова Татьянас.

Б. МАГОМЕДОВ.

Халкъа Iаьдала викалаш даькъала бувцаш

Грозне «Победа» проспекта тIа иллача № 28 йолча хоржамий участке селхан кхадж тоссаш ши эзар совгIа саг вар.

Хоржамий участке дIачувоаллача хьалтеха доаллар «Даькъала хийла партеи халкъеи йохаргйоаца сийлахь - йоккха цхьоагIо» яха лозунг. Уж дешаш къоабалдеш кхадж тессар укхаза химикаша, мехкдаьттахоша, гIишлошъераша, лораша, хьехархоша, дукхача профессеех болча къахьегамхоша. Халкъа Iаьдала парламенте шоаш депутаталла хоржаш бола нов. Б. И. Бреславский, И. Г. Герасимов, Л. К. Черкунова даькъала бувцаш къамаьлаш дир дуккхабараша. Масала, Социалистически Къахьегама Турпал волча, пенсионера И. В. Пугачева советски халкъа даим йоакхо ярах партенеи правительстванеи баркал а оалаш беррига харжархой тIахьийхар коммунистийи парте боацарийи блока тIехьа, вай Даьхе кхы а чIоагIъялара тIехьа кхадж тасса. СССР Лакхехьарча Совете хоржача депутатий балха ка ялар ловш ловца баькхар.

Шей дездеча хьисапе хоза кийчъяьяр хоржамий участок чуулла моттиг. «Грознефтехимремстрой» треста керттера инженер Иван Иванович Сериков керте латтача хоржама комиссе лерттIа кхоачашдир ший декхар — сайрийна бархI сахьат далале массавола харжархо кхадж тесса ваьлар.

С. АРСАМАКОВ.

Новкъост АНДРОПОВ Юрий Владимировичага

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето Хьа кховзткъа шу дузача дийнахьа дег тIара даькъала вувц Хьо, Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени воккха деятель.

ЦIенача дег тIара лов тхона, веза Юрий Владимирович, вай партеи советски халкъеи ираза ха йIаьха йолаши дика унахцIена волаши Хьо вахар а Iа беркате болх бар а.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ — СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

НОВ. Ю. В. АНДРОПОВНА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Коммунистически партенеи Советски паччахьалкхеннеи хьалхашка доккхий хIамаш карагIдувларах а ваьча дийнахьа денз кховзткъа шу дизарца дувзаденна а **Ленина** ордени **«Серпи молоти»** яха дошо медали дIакара а луш **Социалистически Къахьегама Турпала** цIи лойла КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Советерча паччахьалкхен кхерамзлен Комитета Председатела нов. **Андропов** Юрий Владимировича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 шера 14 июнь.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

КIирандийнахьа, 1974 шера 16 июне Советски Социалистически Республикай Союза ийссазлагIа гулъеча Лакхехьарча Совете хоржамаш хилар.

16 июне Москве, союзий ШагIа, СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе заседани хилар, мехка кхаж тассара леламах комиссе председатела П. Н. Федосеева хоамага ла а дийгIар цига.

Хоржамаш ерригача Советски Союза территоре тIа дIадоладелар моттигерча ханах 6 сахьат даьлча.

Центральни Комиссе хьакхаьчача даннеех: 12 сахьат даьннача хана 85,59 процент бола харжархой кхаж тесса баьннабар, хIаьта сайрийна 6 сахьат даьлча — 99,34 процент. Сайрийна 6 сахьат даьннача хана кхаж тоссача дакъа лаьцад: РСФСР-е — 99,02 процент болча харжархоша, Украински ССР-е — 99,85 процент; Белорусски СССР-е — 99,63 процент, Узбекски ССР-е — 99,85 процент, Казахски ССР-е —99,99 процент; Грузински ССР-е — 99,32 процент; Азербайджански ССР-е — 99,31 процент; Литовски ССР-е — 99,49 процент; Молдавски ССР-е — 99,73 процент; Латвийски ССР-е — 99;28 процент; Киргизски ССР-е — 99,74 процент; Таджикски ССР-е — 99,01 процент; Армянски ССР-е —99,35 процент; Туркменски ССР-е — 98,78 процент; Эстонски ССР-е — 99,69 процент болча харжархоша.

СССР Лакхехьарча Совете деш дола хоржамаш массанахьа а харжархой политически хьинари вIаштIехьбалари дика тоаденнача хьале, Советски демократе дерригхалкъа цIей хинна чакхдаьлар.

(ТАСС).

ХОРЖАМАШТА ХЬАЛХА КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА нов. Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ ХЬАЛЛОАЦ НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН КЪАХЬЕГАМХОША

КЪАХЬЕГАМО ХЬАКХОЛЛ ДЕРРИГА А

Йоккхача терконца ладийгIар аз харжархошца вIашагIкхийттача КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева даьча къамаьлага. Цо къаьгта белгалдаьхар коммунизм хьалъеш советски халкъо даьха доккхий толамаш, дIахо йодача хана кхоачашде лерхIа сийлахь-доккха декхараш, уж кхоачашдара наькъаш. ХIара советски сага доккхал де йиш йолаш я вай социалистически Даьхен тахане а цун хургйола кхоане а.

Къаьстта са дег чу дижар, вахар тоадара керттера къахьегам болга Л. И. Брежнева белгалдаккхар. Йоккха сийле я Даьхен духьа хьинаре къахьегилга.

ХIаране ши-ший белгалдаьха декхараш а тIанийца хоржамий денга — социалистически демократе цIейга кийчлуш "дар тхо — со а заводера са новкъостий а. Йоккха дега гIоз йолаш хоам бу аз хоржамий сийна тIанийца социалистически декхараш 150 процент кхоачашъярах. Иштта къахьегама хьокхамаш а даьха кхадж тессар оаха селхан СССР Лакхехьарча Совета депутаташ хоржаш.

Со кийча ва вай парте белгалдаьха сийлахь-доккха декхараш кхоачашдара кхы а хьинарегIа къахьега, сай беррига низ, деррига хьаькъал Даьхе чIоагIъяра, хозъяра дIадала.

А. ИМАГОЖЕВ, Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» завода токарь.

ЮРТА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА

«ЦIаьха а белгалдаккха безам ба са тIа-тIа дуккагIа эшараш мехка шортта хилийтар духьа юрта боахам дIахо а дегIабоалабара тIабералбаь никъ парте чIоагIIен ларрагIен чакхбоаккхаргхилар» яха новкъоста Леонид Ильич Брежнева харжархошта хьалхашка ше къамаьл деш аьнна дешаш къаьстта теркам тIабахийта хьаллаьцар тха совхоза болхлоша.

Юрта боахама болхлошта хьалхашка цо оттаяь йоккха, бехктокхаме программа толамца кхоачашъяра къахьегаргда оаха. Тхо тешаш да тхоашта хьалхашка латта декхараш оахош толамца кхоачашдергхиларах.

Б. БАРКИНХОЕВ, Грозненски района «Юбилейный» совхоза паркома секретарь.

Завод кастта болх бе йоалалургъя

УКХ тIеххьарча хана йовзаргйоацаш хувцаеннай Карабулак яха болхлой поселок. Цига дукха хьалъяьй деша даха ха йоагIача берий учрежденеш, дукхаза вIаштIара даь наха чубаха цIенош, школаш, промышленни предприятеш, кхыйола культурно-бытови объекташ. Иттех шу хьалха цига яцар объечтах духхьал «Сунжанефть» НГДУ-я Карабулакски бурув тохара балхий управлени мара. Цу шерашка цига хьалъяьй Карабулакски химически реагенташ арахецеи газобензиновий заводаш. Кастта болх бе йоалалургъя рудин йоаца гIишлон материалаш йоахеи уж чакхйоахеи Карабулакски завод. Завода эшаргйола бедал кийчъяра цунна гаьна йоаццаш кийчъеш я гIомара-жагIана карьер.

ЗАВОД хьалъе паччахьалкхено хьахийцад 9 миллиони 121 эзари сом. ХIанзле пайда ийцаб 8 миллиони 920 эзари сомах. Кердача заводо шера кийчъергья цхьа миллиони 125 эзари кубически метр гIум, шин сортагIа бола жагIа. Иззал йоккхача промышленни предприяте къахьегаш 300 гаргга саг мара хургвац. ХIана аьлча, заводера ерригa производственни процессаш механизаци яь хургья.

ХIанзле дукха балхаш даьд завод хьалъеча. Йисте а яьнна болхлой комиссе дIаийцай 110 киловольт низ бола высоковольтни лини, горно-капитальни балхаш чакхдаьннад. Шолжа тIа аьшкбетона тIий а туллаш карьерера заводе бода тIоникъ биллаб. Иштта дика кийчбаьб Карабулакера Пхьилекъонгий-Юрта бода тIоникъ, болхлой комиссе могаяь хьайийцай завода промплощадкашка йолха двухцепни высоковольтни линеш, узловой подстанци. Кийча я хий Iалашду сеть, канализаци, завода хий лоаттадеча Iама тIара хьайоагIа производственни водопровод, очистни сооруженеш, котельни цунна хьатIайоагIа газопроводи. Хьалъяь а яьнна болхлой комиссе дика оценка луш дIаийцай административно-бытовой корпус, боахама складий блок, юххьанца жагIа оаташ йола корпус, кхыяраш.

Чакхдоалаш латт тIеххьара монтажни, пусконаладочни, отделочни балхаш. Юххьанца жагIа оаташ кийчбеча корпусе укх деношка дробильни оборудоване мишта болх бу хьежаб. ШоалагIа жагIа оатача корпусера оборудовани вIашагIйоллара, гIуми жагIи булаш царна сортировка еча конвейераштеи перегрузочни узлаштеи монтаж яра тIеххьара балхаш чакхдоалаш да.

ГIумара классификаци яра йолча отделене, гIум лоаттаезача складашка оборудованена монтаж е апрель бутт чакхбоаллаш мара дIадолаьдац. Цига де дезараш дукха балхаш да. Цулухьа уж балхаш сиха чакхдахара, завод хаччахьа болх бе дIайолаялийтара деррига шоай низаш оарцагIдаьха къахьегаш ба генподрядчикий Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управленеи «Чеченингушводстрой», управленеи гIишлонхой, субподрядни организацей монтажникаш.

Хоржамашкара хоржамашка кхаччалца йолча хана хIара шера гIишлон-монтажни балхаш дара хьахийцача средствах генподрядчикаша дикагIа пайда ийбаь хилар хьахьокхаш дола масалаш доаладе йиш я. Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене 1971 шера завод хьалъечара гIишлон-монтажни балхаш дара даькъе пайда ийцар 556 эзар сом мара дацар, дурчох пайда ийцар 932 эзар сом хилар, хIаьта соахка пайда ийцар цхьа миллиони 322 эзари сом дар. Укх шера бIарччача шера лаьрхIа хьахийцача 553 эзар сомах духхьала пхе бетта цар пайда ийцаб 430 эзар сомах. Иштта я хьахийцаче ахчах шоллагIча генподрядчика «Чеченингушводстрой» управлене болхлоша пайда эцара динамика а. 1971 шера 480 эзар сомах мара пайда ца ийцача цар цунна тIеххьарча шера 692 эзар сомах пайда ийцар. ДIадахача бIарччача шера паччахьалкхен планагIа пайда эца безаш хиннар 500 эзар сом долча цар пайда ийцаб 128 эзар сомах хилар. Укх шера кхы а дикагIа лел цар гIулакхаш. Ах шера планагIа 134 эзар сомах пайда эца безача пхе бетта цар пайда ийцаб 128 эзар самах. Цу цифраша къаьгга хьахьокх генподрядчикаша шерагара шерага шоай торонех биззагIа пайда а эцаш хьахийцача средствах дикагIа пайда ийбаьлга. Духхьала укх шера завод хьалъеча хьахийцача пайда ийца капитальни вложенеш цаI-ах миллион гаргга сома маьха я. Укхал хьалхарча цхьаккха шера цу юкъа иштталла пайда ийцабац капиталовложенеех завод хьалъеча. Хьалхарча генподрядчика Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене болхлой ба завод, гIонна йола помещенеш, цехаш хьал мел еча гIишлон балхаш даьраш, хIаьта шоллагIча генподрядчика «Чеченингушводстрой» управлене болхлоша даьд заводе лостам бечара балхаш, карьерера горно-капитальни, хих массехказа пайда эцара объекташ хьалъечара балхаш, кхыдараш.

КЪИЛБАСЕДА-КАВКАЗЕ ше санна йолча заводашта юкъе эггара йоккхагIчарех хургья рудай йоаца гIишлон материалаш йоахеи уж чакхйоахеи Карабулакски завод. Вай республике завода керттера потребитель хургья гIишлон материалий гIишлой индустреи Аргунски комбинат. Цул совгIа вай мехкарча дуккхача городашка кхоачаргья цун продукци. Из чIоагIа эшаши цунга хьежаши я Пензера, Волгоградера, Астраханера, вай мехкарча кхыча городашкара гIишлон материалаш арахецача предприятей коллективаш.

Из лоархIаме предприяти хьалъеча вай республикерча итташ йолча организацеша цхьана хьинаре дакъа лаьцад вай мехкарча дуккхача монтажни организацеша, цунна эша оборудовани, аппатура кхахьийтай дуккхача городий промышленни предприятей коллективаша. Дробильни оборудовани Iалашъяьй Волгоградерча «Волгацеммаш» завода коллективо, конусни дробилкаш кхаьчай Свердловскера, экскаватораш — Воронежера, тепловозаш — Калугера, автосамосвалаш — Кременчугера, энергетически оборудовани — Оренбургера, Алма-Атера, конвейераш — Николаевера, Белая Холуницера, котельнена эшаш дола яьш — Бийскера, иштта кхычахьара а. Вежарашха йолча Болгарера насосни оборудовани я заводе дIаоттаяь. Цу масалаша къаьгга хьахьокх вай мехкарча тайп-тайпарча республикашка, областашка дахача вежарашха долча къамаша Карабулакски завод хьалъеча хьинаре дакъа лаьца хилар.

Эггара бехктокхамегIа ха я хIанзара яр завода кулгалхошта, партийни профсоюзни организацешта. Завод болх бе йолаяла юхейнсар дукха ха йоацилга кхета а деш болхлой кедраш кийчъяра даькъе хIанзлехьа а дукха балхаш даьд. Цига хьаийцав 120 болхло. Царех 30 экскаваторщик электрически экскаватораш тIа болх бе кийчваьв Моздокски механизаце школе, ткъо оператори технологически оборудованена бола слесараши кийчбаьб из санна йолча заводашка. Дукха хьаийцаб йоккха балха говзал йола электрикаш, электромонтераш, шофераш, кхыча профессех бола болхлой. Завод болх бе йолаялалехьа мел эша болхлой кийчбергба укхаза. ХIанз вIашагIйоллаш я административни аппарат, хьаьцаш ба производственни корпусашка, участкашка къахьегаргдола инженерно-технически болхлой.

Арахеца продукци дикагIа хилийтара чIоагIа лоархIаме да укх заводера продукци йилара дола «Сунжанефть» НГДУ Iама чура пахаддаш хьаухаш хургдола хий. ГIумара классификац еча цехера цкъа пайда ийца хий пульпопроводага гIолла 11 гектар хулача хвостохранилище гIоргда. 440 эзар кубически метр хий чулоац цу хранилища. Цунца увш хинна хIамаш юхе а йийша хий хьеIачул тIехьагIа плавучи насосни станце механизировании хьисапе юха а хьабаьккха жагIеи гIуми йила дIадохийтаргда из. Дийнахьи буса кхо эзар кубически метр хий юха дIадала низ болаш хургья цига латташ йола насосни станци.

Карьерера жагIеи гIуми хьайоаккхаш хургья электрически ши экскаватор. Цхьан дийнахьа иах эзар кубически метр бедал йоаккхаргья цар. Шин сменагIа болх беш хургья карьери заводи. «КРАЗ» яха 500 машина етта жагIеи гIуми шин сменагIа хьачубоагIаргба заводе.

Дуккхача къамех нах ба заводе барттайна къахьегаш. Царна юкъе ба эрсий, нохчий, гIалгIай, украинцаш, белоруcаш, кхыча къамех бараш. ЧIоагIа барт-цхьоагIо йолаш къахьегаши бахаши ба уж. Царна хьинаре къахьегара мел эшар долаш да: хьаьй дика бытовкаш, йоккха столови. Iалашдаьд спецбарзкъаш, иштта кийчъяьй кхерамзлен техника, защитни средстваш. Иштта яхаш, къахьегаш я Карабулакски завода коллектив.

А. КОЛОДЕЗНЫЙ,
рудай йоаца гIишлон материалаш йоахачеи уж чакхйоахачеи Карабулакски завода производственно-технически отдела начальник;

Б. КОСТОЕВ,
(спец корр).

СУРТАШ ТIА: (лакхе) хьалъеш йола завод, (лохе, аьрдехьара аьттехьа) ремонтни цехера оборудовани вIашагIйоллаш ба слесарий-монтажникий бригадир Е. Байрамов, слесараш Б. Дацаев, Н. Чечеренко.

И. ПЛИЕВА сурташ.

КЕРДАДАРАШ ЮКЪЕКХУВЛАШ

ДIадахача шера тха заводе вIашагIа а елла болх бе йолаялийтар фланцашта обработка яра йола поточни лини. Цо шера производствана 8300 гаргга сом пайда бир. Капитальни гIишлош хьалъеча эша аьшкбетона изделеш хьаяра йола универсальни опалубка кийчъярах хинна пайда 8200 гаргга сом да. ХIаьта запорни арматура тIехьанахье шаьръяра йола притирочни станокаш хьа а яь производствана юкъейоалаярах паччахьалкхенна шера хулаш бола пайда 4038 сом да.

Уж деррига балхаш тIадерзадаь да къахьегама овсаоле лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтаран цунга дIадодар лохдарац. Укх тIеххьарча хана заводерча дуккхача къаьнача оборудованена метта кердаяр оттаяьй. Укх шера хьалхарча квартале сборочни цехе оттаяьй 10 тонн хьалъэйеш йола мостовой кран.

Хьалха дIадахача шерашка конструкционни болатах кепаетташ хинна цхьайола оатхалаш чонах кепаетта йолаяр бахьан долаш 1973 шера кходир бIаь тонн болат. Укх шера выдрех пайда ийбе болабара чотах 250 тонн кIезиглургда доадеш хинна конструкционни болат. Йоккхий фланцаш кепаеттачеи зIамига фланцаш хьаечеи хьахул выдраш. 1975 шера 1505 тонн Iаьржа металл кходара йола мероприятеш а белгалъяьхай.

Дукха балхаш даьд рационализатораша энергоресурсаш кхояра тIадерзадаь. Масала, дIадахача шера заточни металл тедача инструментеи, отделенешкарча вентилятораша беча балха схемеи хувцарах, фецара компрессорни станци болх бе йолаялийтарац из соцаяран автоматизаци ярах, электросеташта реконструкци ярах кхойир 8320 киловатт-сахьат электроэнерги. Укх шера хьалхарча квартале шоллагIча пехерча оборудованеца ток хьатIайоалаяра йолча подстанце схема эргаяккхарах торо хилар 315348 киловатт-сахьат электроэнерги кхое, пайданга диллача из хул 5,5 эзар сом. Цу массайолча мероприятеша торо хулийт паччахьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачашде.

Укх шера 16-ча июне СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш хилар. «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода коллективо хоржамаш хулача денна сийленца накъаяхара дIайолаяь инициатива хьал а лаьца ах шера план 21 июне кхоачашъе социалистически декхараш тIаийцадар завода коллективо, шера тIаийцача встречни планал совгIа 42 эзар сома маьха продукци арахеца а лаьрхIадар. Уж декхараш ханал хьалха кхоачашдаьд.

В. ДАГАЕВ,
«Нефтехимзапчасть» завода керттера инженер.

ДЕНИ-ШЕЙХИ ЦУН ВИРДИ

СОВДЕГАРХОЙ КЕРДА УСТАЗ ХЬАХИЛАРАХИ ЦУН ВИРДА РЕАКЦИОННИ ЧУЛОАЦАМАХИ

Бусалба ды Нохчийчеи ГIалгIайчеи боалаш цунца хьахилар керттерча даькъе шин тIарикъатах бола мурдаш: накъашбандийи къадарийи вирдах бола мурдаш.

Вайнаха юкъе эггара хьалха мурдий тоаба дIайолаяьр гIумкий молла Ташув-Хьажа ва.

Накъашбандий вирд долча гIулакхашка волча молла Аптена ше совдегархо (спекулянт) хиларах тарра дика кIийле корайир Нохчийче. Из кIийле латтар нохчий совдегархоех. Баьде нах дынга гIолла Iехабеш боацора шоай аьттув боаккхаш хургвола молла дика тIаийцар нохчий моллаша, купецаша, совдегархоша, йоалах ахча телараша, кулакаша. ХIаьта 19-гIа бIаьшере чакхйоалача хана капиталистически юхьигаш хьахила йолаеннача Нохчийче бIаьхий нах тоъалла бар. Ды баржаш хиларга хьежжа йоххаш яр хьужареш, хьахулар моллаш.

Аптена корабир укхаза ший нах: ЧIаьтий-Юртара Элиха-молла, Девлетгире-ойлара Iабдул-Iазис (Докку), Шаьлара Сугайп-молла, кхыбараш.

ГIумкашкахьа мурдаш кIезига ниисбелар гIумкий моллаца Аптена, хIаьта дукха мурдаш — бIаьхий нах корабир цунна Нохчийче. Цар чIоагIа къувсар Кунта-Хьажий мурдашца, шоаш боацабергбола нах дукхагIа хилийта гIертар. ХIаьта Апте гIончий шоай мурдий тоабаш йолаш бар. Иштта барех волча Элиха-молла кхоаччара гаргара саг вар Галанера Дени. Ше леладеча гIулакхашка хьежача Дени цIаккха бокъо йолаш вацар устаз хила, хIана аьлча из боккхийча къушца чIоагIа хьоашал долаш а, доккхий къоалаш деш а саг вар. Тийркал дехьа а вувлаш, цо негIийи станицашка бахача эрсийи доахаи, говраш кхуалар. ХIаьта шийца къоалагIа ухача наха юкъе майра а денал долаш а хиларах цIи яха къонаха ва оалаш вар Дени.

«Керасташта» деш дола везулам хьарам лархIацар бусалба дыно а, кулга бIеха болча наха а, Iадато а.

ХIаьта мишта хиннав Денех шейх? Цун мурдаша хIанз дувц, цкъа ехача, йоачан йолча бус къоалагIа ваха цIавоагIаш Тийрках воалача хана Iаьржа доагIача хиво Iотокхаваьа из ший динца. Сехьа вала везача кхаьчача цига лакха берд а нийсбенна, кIалвисав. ТIаккха кхеравеннача Дене ший болх Элиха-моллийна тIабиллаб. Цигга цхьа аьттув а нийсбенна лечара ваьннав из.

Шийна хиннар цо Элиха-моллага дIадийцача, ший кочхьал а айнь, букъ дIахьекхаб Элиха-молла, Денийга цу тIера кIаьдаш дIа а хьокхаш. «Хьо кIалхерваха кIордадаьд сона, дита къоалаш»,— аьннад, йоах Денийга Элиха-молла, ТIаккха дитад цо къоалаш.

Из говза вIашагIбелла фаьлгба, Элиха-моллах воккха шейх а веш, Денех дика къонаха а веш, цу шинне а мурдашта хьалхашка сий а доаккхаш.

Уж тайпа даьсса хабараш дукха дувц мурдаша устаз ва аьнна шоаш тIехьабаьннача сагах.

Элиха-молла лаьца дIавахийтача веннав. Из лацийтав цу хана паччахьа полковник хиннача Девлетгире-ойларча Эльмурзаев Шидес ший хIамаш мурдашка лочкъайитара бехке из ва аьнна. Закат ца даькха рузкъа хьаьнала да е хьарама да аьнна шийга хьыттача, хьарама да, аьннад цо. Цу тIа гIолла мурдаша йихьа хиннай цун хIамаш.

Из лацийтар юхадийкхар Дене. Шийца Хьалха-Мартан тIа вахаш вола мурд Мерсет а волаш вахача цо вийра Шиди. Из вер бахьан долаш Мерсета 15 шу суд йир. ХIаьта Дене ведда мехках ваьнна лелаш массех шу даьккхар.

Мерсета суд ярал совгIа, паччахьа Iаьдало салтий а бахкийта Девлетгире-ойларча нахага уж кхабийтар Шиди верах, цун чIир лехаш цхьа иттех саг вийра. Из зулам даьлар Денех, хIаьта уж нах боабаьчул тIехьагIа маьршвеннав Дени. Элиха-молла мурдашта юкъе чIоагIа сий даьннад цун цар устаза цхьа лехарах. Иштта дIадоладаьд Дене мурдашта юкъе ший сий лакхделга — цар цунах шоай устаз ваьв тIаккха. Бусалба дына дешар дийша молла хиннавац Дени. Бакъда чIоагIа маькара саг хиннав из. Цо дика пайда ийцар шийга кхаьчача устазалах. Йоккха яьй мурдий тоаба юрташка а ухаш, къаьстта гIалгIай юрташка. Из хIанад аьлча Нохчийче дукха хинна шейхаш, оаляш ба яха нах, мурдаш а, цар устазаш а. Царца къувся хала доландаь гIийртав из гIалгIай болчахьа хьал. Укхаза цхьа БатIал-Хьажа мара кхы устаз хиннавац. Паччахьа хана хиннача гIалгIай чиновникаша, эпсараша, совдегархоша, моллаша, кулакаша шоай устаз ваь тIаийцав иштта денал дола, къонаха ва аьнна цIи хеза Дени. Бакъда цхьабола моллаш дуxьал хиннаб цунна селлара эхь ца хеташ наIарга а ухаш цо шийна тIехьа нах боахаш хиларах. Из тIехтохаш дош алара цхьа молла къайлагIа вийнав цу мурдашха болча гIалгIаша. Иштта БатIал-Хьажий мурдаша санна шоай устазах гIерташ вола саг дIавоаххаш хиннав Дени мурдаша.

Дене да Арса мурдаша Галашкана гаргарча Лергебене дIа а вига, кхоабаш хиннав. ХIаьта гIалгIай керттера моллаш ХьажаIаьла, Къази, Товси Дене гарггара мурдаш хиннаб.

Шийга кхаьчача устазалах пайда эца ховш хиннав Дени. Цо дикка дукха гIалгIай шийна тIехьабаьхаб. 1920 шераш дIадолалуш 1200 саг яхар санна Дене мурд хиннав. Ший мурдех болча нахах дика ваккха ховш саг хиннав Дени. ХIаьта бIаьхий болча цун мурдашха болчар шоай сий лакхдар дукха цунна доккхий дикаш деш хиннаб. Масала, Цхьорой-Юртарча доккха хьал долаш ваьхача Батажев Тазос беш а йолаш дика цIенош делар цунна. ХIаьта гIалгIайчене Дени-шейха мел луш йола хIама Тазо волча хьагулъеш хиннай.

Дене мурдаша дувц шоай устаза шийтта юрта цIенош а дезал а хиннаб, яхаш. ХIаьта из тIехдаьккха аьнна а харц а дац. Дене ший мурдий хьакъ дуаш хилар, цо цар чотах рузкъа Iоадеш хилар, совдегарле делаеш хилар из вовзараштa массайена а ховш да, цун мурдашта къаьстта. Из хьарама ца лархIарал совгIа, цар доккхал деш хиннад иштта цун хIама тоадаларах, цун рузкъах, цун дукхача нускалех.

Дунеи тIа эггара дукхагIа хьона дезаш хиннар фуд, аьнна шийга хьыттача, кхалнах ба аьннад Мухьмад пайхамара, яхаш дувц. Из оамал йолаш хиннав Дени-шейх аьлча харц хургдац. Цу хьакъехьа цун мурдаша аьннар фуд-м хаь, бакъда ший мурдий хоза йоккхарий дукха безаш-м хиннав Дени. Иштта Iайхарал шоай устаз валарах къонахчал лоархIаш хиннад цун мурдаша.

Цхьаьца юрташка хинначул совгIа, Дене БуротIа а Шолжа-ГIалий тIа а цIенош дар. Шолжа-ГIалийтIарча ший цIеношка цо нохчий бераштa къорIаш хьехийтад молла а оттаваь, хIаьта ший бераш эрсий дешар Iомаде ховшадаьд.

Ший мурдашта аьхартди телар Дене, хIаьта ший дезалашта — дуне. Цу тайппара, совдегарала, базара заманга хьежжа дуне лохаш вола «Овлаяьъ» вар Дени-шейх. Ший даьл тIехьа ца вусаш из оамал дика йоаллаш хиннав ший даьгара шейхал кхаьчад шийга яхаш хинна цун вoI Бахьаудин а.

1905 шера Россе буржуазно-демократически революци хилча, цунна нах хийра боахаш дына хьехамаш дика дарах ГуржегIарча наместника дото медаль еннай Денийна. Паччахьа Iаьдало совгIаташ тийнадац ший ялхо воацачоа.

ХIаьта паччахьа дIа а ваьккха, буржуазега доал додаш Россе Керенске правительство эттача хана Денех Грозненски округа комиссари нохчий къаман исполкома председателa заместители вир. Из цо духхьашха лаьца политически никъ совдегарлен, бIаьхийча наьха класса никъ бар.

Шолжа-ГIала лораеш ба яхаш цунга улув баьнна лийинача мурдаша гIалийчу баьха дукха нах байхар. вай къаман во цIи а йоаккхийташ, къамашта юкъе моастагIал а оттадеш.

1917 шера декабрь бетта большевикаша хоам баьб Дени-шейхийга Грозненски станице ма гIолахь, цига казакий атаманаша кIийле яьй хьона, аьнна. ХIаьтте а цига ваха хиннав Дени шийца 40 совгIа мурд а волаш. Цига кIайча казакий эпсараша вийнав Дени-шейх а пуннара мурдаш а. Цунах доккха зулам даьлар наха. Цу тIа гIолла нохчий юрташ, казакий станицаш, эрсий отарашкеш йоагайир.

Шейхал доаллаш хинна валаре, цига вала гIоргвацар Дени.

Дени-шейха мурдий тоаба хIанз а дIаялланза вайна юкъе йолаш я, къаьстта дукха гIалгIашкахьа. Цун ваьрасаша, къонгаша, веший къонгаша, цар исташа керда а хоахаш дIахо деш да Дени-шейха вирда хьехамаш. Из ду цар шоашта совдегарал леладе. Нах Iехабе, бозабе гIерташ цар ду хьехамаш ухадаха, царех доалла зулам дIадовзийта деза вай цхьанна кIанах юха а ца оалуш. ХIаьта Дени-шейха вирдо цхьаболча наьха сакхетам бехдеш хилар, цу вирда ваьрасаша революционни ханеи социализм хьалъяьна шерашкеи леладаь а хIанз леладеш а дола зулам тIехьа тIайоагIача статья тIа дувцаргда вай.

А САЛАМОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло.

ВАХАР КХЫ А ТОАДЕННАД

Доккхий хувцамаш хиннад МагIалбика районе дIадаха хоржамаш хинначул тIехьагIа. Района керттера рузкъа хиларах тарра мехкдаьтта лахара бурув детташ деча балхашта керттера теркам тIабахийтаб, цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа ду уж балхаш хIанз. ХIаьта районе мехкдаьтта долаш да, бакъда из кIоарга лаьттах доалл.

Хоржамашта юкъерча хана дикка дегIаенай моттигера промышленность. БIарчча хьаийцача 18,9 процент лакхъеннай из. ХIаьта кирпишкаш еча завода продукци 47 процент тIакхийтай. Цу промышленноста болхлой къахьегама овсарле 20,3 процент лакхъеннай.

1971 шера хинначул паччахьалкхеи кооперативни торговле товарооборот 10,5 процент лакхъелар, 15 миллион сом хьа а хулаш.

Города а юрташкарча а тикашка дохкаш да хьалха хоржамаш хиннача хана эца низкъала хинна товараш телевизораш, радиолаш, радиоприемникаш, магнитофонаш, холодильникаш, мотоциклаш, кога гIирс, кIувсаш, барзкъаш, кхыдараш.

Бахача наьха вахар тоа мелу дукхагIа эш царна бытовой гIулакхаш. Цу хана уж 73,3 процент дукхагIа даьд, хIаьта юрташка — 165 процент.

Шоай гIулакха дIа-юха баха дика автобусаш кхаьчай городе а юрта а бахача нахага. Уж я «Икарус» яхараш а кхыяраш а.

Бахача наьха торонашка хьежжа шербеннаб юрташтеи городаи юкъера телефонни бувзам а. Болх беш я 1100 номер йола автоматически телефонни станци.

Пхе шера план кхоачашъеча холуш дакъа лоац гIишлошъераша.

Дерригаш а дIадахача кхаь шера хьал а даь, наха дIаденна цIенош 14 эзар квадратни метр гаргга хул.

Хьаллеш да бIарчча лаьрхIача 270 квартира йола цIенош.

Хьал а яь болх беш я дийнахь-бус 45 тонн маькх еш йола завод, районий котельни, 200 моттиг йола берий беш.

Укх шера проект оттаеш я Долакоа, Кердача Редантe, Йоаккхача Ачалкхе школаш хьалъяра.

1975 шера плана тIа оттадаьд гор. МагIалбике галантерейни фабрика хьалъе.

Цу шера яь йистеяккха лерхI 320 моттиг йола больнични комплекс.

Укх тIеххьарча шерашка чIоагIа тоаеннай города МагIалбика улицаш, наькъаш, газ йиллай, хий диллад. Городе яь йистейоалаш латт салаIара еш йола зона. ДукхагIа дIаювгI гаьнаш. Духхьала укх шера бахача наха шоаш дIаегIай ши эзар совгIа га.

Укх кхаь—ди шера дикка дегIабенаб юрта боахам а. Района ахархоша боккха болх баьб культураш дукхагIа дIаювш, царна дикагIа гIулакх деш, хIаьта иштта хьайбаш лебадеш, цар продуктивность лакхъеш.

Цу хана чухь дукхагIа яха а яьхай, кийч а яьй юрта боахама продукташ.

1970 шера 3122 тонн даьккхача 1973 шера 3504 тонн кIа даьккхар «Кавказ» колхозо, хIаьта «Ингушский» совхозе — 3333 тонн хиннача 5855 тонн. Дуккха а дукхагIа даьхар цу шерашка боахамаша генараш, баьцадаараш, шекара свеклаш, дулх, шура, тха. Дийбад хьайбаш.

Доккхий гIулакхаш даьд доакъара база чIоагIъеш. «Алханчуртский» совхозе 175 гектари «Кавказ» колхозе 220 гектара хий дехка дIаьгIенаш хьаяьй. Кхашкеи фермашкеи деча халача балхашта санна механизаци яьй доакъар кийчдара балхашта а. «Кавказ» колхозеи «Ингушский» совхозеи оттаяьй доакъари витаминно-оаьца хьоари кийчдеш йола АВМ-04 яха машинаш. «Алханчуртский» совхозе 2000 бежани «Ингушский» совхозе 600 бежани чуоттадаь дорстадеш йола комплексаш яьхкай. Хьалъяь а хьалъеш а я комбинированни доакъар кийчдеш йола цехаш.

Комсаш дика хулаш да тха района лаьтта. Цудухьа лаьрхIа комсаш кхеергйола «Малгобекский» яха совхоз я юлаш.

Колхозе а совхозашка а хьахиннаб юрта боахама производство кIоаргга йовзаш бола дукха специалисташ. Ерригача республике вовзаш ва Социалистически Къахьегама Турпал «Кавказ» колхоза жа Iу Бахмадов Мади. Говза механизатор ва «Ингушский» совхоза тракторно-кхашка болх беча бригада бригадир Гандалоев Мухьмад. Доккхий толамаш доах «Ингушский» совхоза Къахьегама Цlеча Байракха орден лелаеча доаркас Пешхоева Нинас. ЧIоагIа лоархIаш ва «Кавказ» колхоза тракторист Кузьминов Михаил Павлович. Иштта дика болхло я «Кавказ» колхоза свинарка Конарева Татьяна Антоновна.

Укх тIеххьарча 4 шера белгалъяьнна тоаеннай района школай материальни база. СовгIапчеи МагIалбикеи хьалъяьй хIаране чу 964 моттиг йола шинъ школа, Инаркъе — 320 моттиг йола. Юкъерча Ачалкхе — 420 моттиг йола школаш, Долакоа, СоагIапча, Йоккхача Ачалкхе школашта кхы хьатIадаьд классай цIенош.

Царга хьежжа дукхагIа хиннад деша дагIа бераш. ХIаьта иштта дикагIа да бераштa хьехилга а берий деша кхувлга а. Школашка хьехаш ба йоккха опыт йола, шоаш кхо ца беш бераштa дика хьехаши царна коммунистически кхетам луши бола хьехархой Зосим Светлана Григорьевна, Горбакова Джабраила Люба, Мищенко Любовь Алексеевна, Корigова Закречун Iайшет, кхыбараш.

Дикка тоаденнад бахача наха деш дола медицински гIулакх, медицински учрежденей материальни база. Городе МагIалбике хьалъеш латт 320 менги хургбола больничний комплекс. Районе кховчамхилал ба лораш, кхыбола медицински болхлой. ДикагIа бу бахача наха юкъера профилактически болх, эргаьха тоаяьй диагностика методаш. Шин сменагIа болх беш я городера центральни аптека. Цу деррigнеша а йиш хилийтай дIа-юха дувла лазараш лаьгIде а цамогаш хиларах нах болх ца булуш бусилга кIезигдe а.

Укх тIеххьарча шерашка дукхагIа хиннай культура учрежденеш, художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоаца нах, тоаеннай цу учрежденей материальни база.

Уж деррига дика хувцамаш хулача юкъе хьинаре дакъа лаьцад къахьегамхой депутатий Советаша а, депутаташа а. Дукха болх баьб цар город, юрташ тоаеш, наькъаш тоадеш а дохкаш а, гаьнаш йогIаш, кхыдараш деш. Белгалбаьнна болх дика бир председатель Цуров Хамарзий Мухьмад волча Ново-Редантски юрта Советo, иштта Боков Макшарипа Хаматхан керте латтача СоагIапчарча юрта Совето.

Берригача мехка а санна, тха районе дика кийчо яьй СССР Лакхехьара Совет харжара. Районе я 21 хоржамий участок. Колхозхой, болхлой, гIулахерча наьха, инженерно-технически болхлой собранешка хержа а хержа, цу участкашка болх беш ба общественни вахаре дикагIа дакъа лоаца нах. Массайолча агитпункташка шерра идейно-политически болх баьб агитаторашеи политинформаторашеи. Цар харжархошка дIайовзийтай советски хоржамий система, социалистически демократи, партеи правительстван чура а арахьера а политика, пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера хьалхашка латта дехкараш, доккхий къахьегама толамаш дахара уж оарцагIа а боахаш. Къахьегама йоккхий коталонаш яьха хоржамаш хулача денна накъабикха а вай Даьхеи дикагIболча къонгаштеи мехкараштеи — коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тIехьа кхаж тасса а лаьрхIа ба тха района харжархой.

Н. МОРДВИНОВА,
къахьегамхой депутатий Малгобекски горсовета исполкома председателa заместитель.

ДЕННА ДОШ КХОАЧАШДЕШ

Укх шера 38600 метр лоаман породашта бурув тоха дезаш ба Старогрозненски бурув деттараш.

Пхе бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй цар. ПланагIа пхе бетта 13728 метр тоха деза бурув 14073 метр техад.

Къаьстта доккхача толамашца дезде лаьрхIад бригада коллективо СССР Лакхехьарча Совете хургдола хоржамаш.

— КПСС ЦК беррига харжархошка, СССР гражданашка даь Кхайкарал ерригача сменашка дIадовзийтар тха политинформатора Самохвалова Татьянас, агитатора Заурбеков Тагира,— яхаш дувц буровой мастера Снегирь Владимира.

Кхайкарала жоп а луш укх шера хьалхарча ялх бетта план ханал хьалха, 16 июне, кхоачашъе дош деннад бурув деттараша.

Бурув сиха тохарах, химреагенташ, электроэнерги кхоярах, буровой остех бизза пайда эцарах май бетта 19 эзар сом паччахьалкхен рузкъа кходаьд управлене коллективо.

Из толам боаккхача дизза дакъа лаьцад бурув деттарий гIончаша Наумов Владимира, Падаев Адама, Петишев Назира, кхы дуккхачар.

А. ТИЩЕНКО.

ДЫН КУЛЬТЕХ ДОЛА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ТЕЛХАДЕРАШ БЕХКТОКХАМЕ ОЗ

Дерригача советски халкъана цхьана нийслагIча пятилетка планаш кхоачашъяра толаме къахьегаш ба Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой.

Боахами культурен дегIакхувлача толамаш даха республикерча къахьегамхой вIаштIехьдаьннад КПСС ленински къамий политика ларрагIа чаккхъяхар, вай парте Центральни Комитето, Советски правительства доккха новкъостал дар а, хIаьта иштта эрсийн Советски Союзерча кхычеи халкъаша вежарашха новкъостал дар а бахьан долаш.

Экономикеи культурен дегIакхувлача толамаш дахарах Ленина орден, Октябрьски революцеи халкъий ДоттагIалеи орденаш еннай Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикана.

Республика къахьегамхошта карагIдувла уж хIамаш цкъаза нийрчадоах ды хьаллувпаршен ширдаьннача зуламерча гIулакхашта мутIахьа барашей.

Цу хьакъехьа къаьстта иреи партийни принципиальность йолаши дийцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х пленуме. Пленуме белгал мадаккхара, республике бахача нахах оидо дакъа бусалба дын влияни чIоагIIа тIалатташ, цун традицей мукъагIа дахаш да.

Дынцен къаманцеи дог-уйла хиларах спекуляци а еш, культашка гIулакх дерашен дын тоабанхошен дын фанатизм дег чу ехк, къамашта юкъе моастагIал дехк, озабезамаш делга, пхьа лехилга, кхалсага сий лоха лоаттаделга, кхыдараш сацна дола фух-тайпах юхедиса нийрча гIулакхаш дIаца далийта гIерт уж.

Кхы ды болча нахал бусалба нах эргаш хилар хьа а ккайкадеш, дуккхача бусалба дын вирдаша, мурдий тоабаша доккха зе ду халкъий доттагIал чIоагIдара гIулакха.

Бусалба дын реакционни маIана къаьстта уйла тIайохийтача хана теркалдянза даргдац шоай махулла кагирхой тувлабе, тайп-тайпарча тоабашта уж юкъеоза гIертача киназеи тайп-тайпарча кераста дын тоабайн зуламе гIулакхаш а.

Дын культа гIулакх дераша даьлагара да яхаш хьаккайкаду, саг дына мутIахьа а цо яхачара ког дIа ца боаккхаш а хила везаш хилар. Шийх тешарашта дыно дег чу досеаду хIара кхелхар унзареча суда хьалхашка оттаргхилар, дунен тIа ше леладаьрашта хьалхара цун жоп дала дезаргхилар, хIаьта дала цун гIулакхашка хьежжа де доагIар дергда цунна, йоах.

Цу тайппара, пах унзарбахарца спекуляци лелаеш ба ды. Унзареча судахи жожагIатарча Iазапахи йолча фантазе кхы тIа а чIоагIбу Iоажалах бола дынах тешарий кхерам, цудухьа лерттIа баха битац уж. Къахьегама гIулакхашта тIерабоах цар гражданаш, цу тайппара ерригача обществана зе ду.

Шоай бIеха гIулакхаш а леладеш, дына керте латтараша телхаду дын культех дола, киназан пачхьалкхеннен юкъерча гIулакхех дола советски законодательство.

ВIаши юкъерча цу гIулакхашта ларде улл пачхьалкхенах киназ дIакъоатадеш, дын Iамалаш кхоачашъеча пачхьалкхе юкъе ца гIерташ, пачхьалкхено цхьанна а тайпара новкъостал цунна ца деш, цхьанна а дына цхьанна а тайпара гIойле ца еш йола принцип.

Пачхьалкхен гIулакхашта киназ юкъе гIертилга магийтац законодательства: пачхьалкхен, политически, боахама, культурно - просветительни организацей, унахцIено лоpaeча, социальни Iалашон органий декхарашца дувзаденна долча гIулакхашта.

Законо иштта мара магийтац ламаза вIашагIбетталуча нахага советски общества хьаштаIа духьала дола политически къамаьлаш дайтилга, мехка пачхьалкхен, культурни, общественно - политически вахаре хьинаре дакъа лацара дынах тешараш тIерабахар духьа пропаганда елга.

Дынца буа дув дIабаькккхаб советски законо. Дын обрядашца е перемонеmца доацаш да пачхьалкхен кхыдола публично-правови общественни гIулакхаш.

Граждански состояне акташ (саг яр-яхар, бер дар, саг валар дIаязделга) пачхьалкхен органий доалагIа дIаденнад.

Хьалахете а, вай республике ды лелаберех ца боалаш цхьаболча гражданаша ЗАГС-а органашка регистраци ца яйташ Iа саг йоалаяра, цу тайппара советски законодательство телха а деш. Цунах фу хул аьлча, саг йоалаяр моттигерча обычеех чакхдаьккхача юридически нийса хилац, тIаккха берий, маьрей сесагея, къаьстта а наьна дукха хIама эшалу из бахьан долаш.

Дын культех долча законодательства дийхкад дын наькъаца дуккха нах вIашагIбеттилга, арахьа а иштта дынах тешарий квартирашка е цIеношка а моттигерча Iаьдала органашкара мукъа боацаш дын Iамалаши кхетаченаши елга (закона тIа мегаргйолаш лаьрхIарашкара дIанийккхача).

Ды лелабераштa магийтац дын организацешта болча пайданна низагIа хIамаш (ахча а) гулъелга, ламазаш де бераши кагирхойи вIашагIтохилга, бераштa ды хьеха кружокаши группаши вIашагIъеххилга.

Республикерча цхьаболча ды лелабераша шоай низ кхоачар ду бераштa ды хьеха, бахача наха юкъе дын фанатизм йоаржае гIерташ.

Масала, белггаларча боараме ахча а доахаш 1971 шера дена деша даха ха йолча бераштa къорIаш, хьехаш хиннав Урус-Мартане ваха Абдулаев Салман. Верригаш а цунца деша ваьгIар 10 саг ва. Комсомольское яхача юрта ший цIагIа «хьужаре» а йилла ваьгIав из. Дын культех дола законодательство телхадарах Урус-Мартановски района халкъа судо уголовни бехктокхаме эзав Абдулаев. Цхьабакъда ца кхетадеш дисад цхьа дош: селлара йIаьхача хана ерригача общественноста бIаргагуча моттигерча Iаьдала органашеи цар кулгалхошеи советски законаш телхаде из мишта мукъа вита хиннав?

Мурдий тхьамадаш болча Надтеречни районерча Дугиев Килапеи Ибрагимов Хьасанеи даим мурдаш вIашагIа а бетташ, тайп-тайпарча бахьанегIа зикараш дайт. Цар мурдий тоабаниз юкъеззав, 1958 шера ваь, Лакха Новрерча юкъерча школа 5 классера дешархо Магомадов Халид. Зикараш доахаш сов гIоарал дай, цкъа санна дукхаза а дог гIел а луш Iоветтавеннав из, шийца деша багIача дешархойл тIехьависав, кхозлагIа чувисав 5-ча классе. Надтеречни райисполкомо цкъа санна массехказа тIадиллад царна общественна духьалара дын гIулакхаш социйтилга. ХIаьта а К. Дугаевеи Х. Д. Ибрагимовеи из теркалдаьдац, цудухьа уголовни дош гIоттадаьд царна духьала. Надтеречни района халкъа судо, из дош дийца а дийца, Дугаевиен Ибрагимовнен йIаьххача хана набахта бахка судамаш яьй дын культех дола законодательство цар телхадарах. Цу дешаца дувзаденна, зуламхой кIалхарбахар духьа харц лоткъам барах халкъа судо иштта уголовни бехктокхаме эзаб С. У. Базакаеви С. Бексултанови.

Пачхьалкхен хьашташи СССР Конституце гаранти енна гражданий бокъонаши лора а еш, дын культех долча советски законодательства административни а иштта уголовни а бехктокхаме оз из толхадарах. Дын объединенешта, цар кулгалхоштеи культа гIулакх дерашеи магийтац гражданаштеи цар бокъонаштеи зулам деш йола обрядаш лелае. Цу тайпара обрядаш я: Iоттарцен еттарцен гражданий унахцIенонна зе дар, медицински новкъосталах пайда ца эцийта, хаддазен йIаьххача ханеи мархаш кхабар, чоал ухача лазарашка дIакхоачавар, гражданаш низагIа шоай бокъонех баха гIертар ,даьлагара хургдолча Iазапа кхерам тIатувсар, и. кх. дI.

1966 шера 18 мартерча РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума Указа тIа оттадаьд дын объединенешта цар кулгалхоша Iаьдала органашка регистраци е ца тигарах, культа Iамалаш яра правилаш телхаярах, культа гIулакх дерашеи дын объединенеи членашеи къаьстта берийн кхувш боагIарийн собранеш а хIаьта иштта дынца ювзаенна йоаца къахьегамеи кхыйолеи кружокаш а вIашагIъеххарахи чакхъяхарахи бехке бараштa 50 сом гIод тоха йиш хилар. Цу тайпара гIод тоха бокъо я моттигерча Советий административни комиссей.

РСФСР Уголовни кодекса 142 статьяга хьежжа лаьца воаллаш яккха 1 шерага кхаччалца ха тохеи 50 сом гIод тохеи йиш я дын культех дола законодательство толхадарах бехке волчоа.

Киназ пачхьалкхенахи школа киназахи дIакъоастаяра законодательство цу гIулакха хьалхагIа суд яь хиннача саго толхадича 3 шерага кхаччалца лаьца воаллаш ха яккха суд ю.

Цу тайппара, советски законодательства лира таIазар ду дына культех дола закон толхадаьчоа, гражданийн пачхьалкхени бокъонаштеи хьашташтеи зе даьчоа.

Закона низах бизза пайда эца беза. Дын тоабашта духьала хоадамболлаш къовсам лоаттабе беза административни органий наькъаца лоаттабаьца Iеш, дынах тешарашта общественносто хьехам баларца а.

А. КОТИКОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР юстице министра заместитель.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. «Березанское» яхача опытно-фукхедеча совхозе 5200 гектара тIа я нух токхо культураш. ХIанз тIаьннача хьажкIашта, гидуаргашта, клещевинана, кориандрана Iунал деш ба механизатораш.

СУРТА ТIА: лакха хьувкъам луча «передовик» яхача гидуаргий сорта культиваци еш латт.

Е. ШУЛЕПОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Лена — къулбехьера къилбаседе кхаччалца ерригача Якутех чакхдоалаш дола низ болча хин хьарсам. Края экономикана боккхача лоархIаме да из хий. Края чIоагIIа дегIаухача районашка Лена тIа гIолла кхухь машинаш, гIишлой матеpналаш, горни оборудовани, промышленни, продовольственни товараш, кхыдола мухьаш.

СУРТА ТIА: Ленски хин порте доассадеш латта кемаш.

Р. КОЗЬМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕРИЙ УНАХЦIЕНО ЛОРАЕШ

Бийсан кхо сахьат даьннад.
— Клавдия Петровна, миштав хIанз кIаьнк? — хаьттар бера дас лорага. —

Шовзткъе итт шу ха йоаккхаш хIаьтта хьахиина кхо бутт баьнна из кIаьнк мара кхы бер доацл къонах саготтденна хьувзар. Цун деррига доккхал дар из.

— Дикага дог доахаргда вай, — аьлар лоро саббаре.

Кхы а хьалагIа дар из бера нанна. Цунца бала бекъаш яр цу бус Клавдия Петровна а. Из санна дар эггара хьалха нийсденнадацар цунна. МассагIа бийса йоаьй цо иштта ураттIаш, къиза тIаккхувдача йоажала кIалхара бер даккха гIерташ! МассагIа бер дерзадаьд цо, массагIа дай нанеи гIаддагад!

Бер дикагIа хилар. Дай наьнеи меттадера.

— Тха даьй наьнеи дукха дар тхо — деррига а нийс кIаьнки йиIиги. Цу сай йижарашеи вежарашеи хиннача безамо болийтабий а хац сайх бераша бола безам, — йоах Клавдия Петровнас.

Сийлахь - боккха Даьхен тIом болабеннача хана Киргизе. Сукулуке бахар Брилев (из цун йоI йолча хана хиина тайпан цIи я) Петр Герасимовича дезал. Мохк дIалаца тIабаьхкача фашистех лата вахар цун воккхагIвола воI, кIаьтта кхийна зIамсаг, Володя. Бакъда цунах кхоачамбацар ший хана Чапаева дивизеца тIом беш хиннача Петр Герасимовича.

— Катя, — аьлар цо ший сесагага, къонахчо топ бе йолла еза ха эттай хIанз. КIантий моастагIчоа духьал латтача дийнахь цIагIа вагIар эхь да. Са моттиг а цига я. Иштта тIем тIа вахар чапаевец.

БархI бераца йисар Екатерина Андреевна. Царна юкъе йоккхагIйолча Клавай 14 шу мара дацар. Хала дар дуачоа а дувхачоа а. Кхоачамхилацар бераштa нанас больнице санитарка йолаш беча балхах хьахулачох. ЙиIига кхетадора нанна чIоагIIа хала долга, хийла кер биззал даз доацаш из юсилга. Мичча бесса даь а ший нанна новкъостал дар лоара цунна.

ВорхI класс яьккхача, ший нана болх беш йолча больнице хьайийллача ялх бетта йолча медицински сестрай курсашка деша йода Клава.

Медицински болхлой тоъацар. Дийнахь а бус а болх бу дитткъача, лакхача дегIара йолча йоIо. ДуккхагIчар йиIиг оал цох. Я а яр из йиIиг. Ялхайтта шу мара мича даьннадар цун.

Клавас кхетадора ший медицински говзал лакхъе езилга. Цудухьа Токмакски медицински училище деша а яхе, из йистейоаккх цо. Юха а Сукулукерча больнице балха отт Клава. Бераш дукха дезаш йола йоI берий консультаце заведующелла хьожаю. Ха на кьовсаш болх бу къонача лоро вай кагий гражданаш унахцIена болаш хьалкхебара.

— Са дег чура цIаккха а дIададалацар сай кхы а деша дезаш хилар, — йоах Клавдия Петровнас — Бакъда цу хана из де йиш йолаш яцар со. Кагий дар тха бераш, со дIаяхача нана цхьаь юсар, бераш кхаба я царга хьажа а низ кхоачарбацар цун.

Лорал деш а, цIагIа хьожаш а дIадолх Клавдия Петровнай къонагIа дола шераш. Юххера а хьатIакхоач ший дагалаьттар кхоачашде цун йиш йола ди — из Ставропольски медицински институте деша йода 1952 шера.

Ялх шу доаккх Клавас Ставрополе дешаш, институте медсестра йолаш болх а беш.

Институт йистеяьккха яьлча, йоккха практически опыт йола, медицински теори кIоаргга яйза, низах тоаенна йола йоI Клава мехка эггара дукхагIа лораш эшача йохийт. Из нийслу Красноярски крае, Новоенисейски района Питгородоке.

— Шийла Iа, лоаца ахка, гоннахьа тайга, хIаьта керттера дар цу кIалха воаца цхьаккха лор а е оборудовани а — иштта дар сона цига этта хьал, — яхаш дувц Клавдия Петровнас. — Деррига а керда дIадоладе дезаш дар.

Питгородоха цхьа ткъаьх километр гаьна уллача рудникe бер хала да аьнна хабар кхаьчар. Никъ бохаш латта ха яр из. Цу тIа бийсан яха езаш а нийсделар из гIулакх. Бакъда фуннагIа хиннадале а бIу къожабергбарех яцар Клавдия Петровна. Машинаца наькъа араяьлар из. Хи тIа биллача ша тIа гIолла дехьа йоалача хана машина тIехьашкара цхьа чарх ша каг а бенна Iочуяхар, машин латтийсар. Клавдия Петровна дагара далацар шийгарча дарбага дог доахаш хургдола бер. ТIаювхаш унташи тулупи а йолаш йолаелар из поселок йолчахьа. 3—4 километр мара гаьна яцар из, дIахьежача гуш яр цига йоага лампаш. Бакъда цхьаь ваха унзара яр.

Бийсан сахьат даьлча дIакхоач из поселке. Мерзача набарах беннаб нах. Бакъда цамогаш долча бера дай нанеи кхыметтел Iоховшаш а дац.

Лаькъеннача йIовхало кхетамчура даьккхад бер. Клавдия Петровнас сиха дарба ду цунна, лохьо температура. Цул тIехьагIа больнице дIадуг из.

Цу шийлача, бакъда шоай тайпара хозача моттигашка кхо-динъ шу ха йоаккх цо. Цига цун хила йийзар хирург, терапевт, хIана аьлча лораш бацар. Цул совгIа, Крупскаяс боккха кхетамеи профилактически болх а бу бахача наха юкъе.

КIоаргга теоретически знанеш йолаш, йIаьхий практически опыт Iоаьь ера из Грозне.

Юххьанца республика унахцIено лораяра министерстве керттера педиатор йолаш болх бу цо, хIаьта цул тIехьагIа — хIанз ше йолча Грозненски бархIлагIа больница диагностически отделене заведующелла.

КIезига нийсъецнац Клавдия Петровнана Нохч-ГIалгIайче а геттара лоам чу е юстара ера ухкача юрташка, фермашка цамогаш хиннача сага оарцагIа яха езаш моттигаш. Бакъда цо цIаккха а бIу къожабаьбац шийга кхайкача яха, дог раьза а долаш оарцагIа йийнай. Цхьа хабар дера Ножай-Юрта районе. кIоаргга лоам чу, вIаши уллув ядача Хачу-Арен Рогун-Канчин яхача шин юрта кIаж уха йIсахараш (коклюш) хиина цIаьхха массехк бер цамогаш хиннад аьнна. БIаьсти йоалаш латта ха яр из. ХIаьта цу юрташка гIаш ваха мара кхы никъ бацар. Кирзовой иккаш а йийха, бокъонца вола салте санна кийчъенна цига яхар Клавдия Петровна. Ди а бийса а ца къовсаш дарба дир бераштa.

Шийн деррига вахар хетадаьд Крупскаяс хьатIакхувча тIехьен унахцIено лораяра, хадданза кхетама а профилактически а болх баьб бахача наха юкъе.

Тахан а къонача тIехьен унахцIено лораяра ха тIа латт Клавдия Петровна.

Ю. ЮСУПОВ.

ВАХАРЦА ЮВЗАШ

Районерча коммунистийн парте боацарийн политически дешар вIаштIехьдоаккхаш дукха къахьийгад чакхдаьннача дешара шера парте райкомо, цун методически совето, юххьанцарча партийни организацеша, пропагандисташа.

Районе болх беш хиннай 65 юххьанцара политшкола, 104 марксизма - ленинизма лардий школа, 217 семинарски группа, 48 комсомольски политдешара кружок. Цу ерригача партийни дешара формашка дешаш хиннав цхьайтт эзар совгIа саг, царех 8,5 эзар коммунист а волаш.

Дуккха дукхагIа йолча юххьанцарча партийни организацеша хадданза йоакхо еш лeладу коммунистийн парте боацарийн политически сакхетам лакхбара дош, школашкарча кружокашкара, семинарашкарча занятей идейно - теоретически боарам айбара, вахарцара пропаганда бувзам тоабара дош. Из дика хьахьекхар май бетта политически дешара система ерригача формашка чакхъяьннача итогови занятеша.

Районерча коммунистийн парте боацарийн политически дешар вIаштIехьдоаккхаш дукха къахьийгад чакхдаьннача дешара шера парте райкомо, цун методически совето, юххьанцарча партийни организацеша, пропагандисташа.

Районе болх беш хиннай 65 юххьанцара политшкола, 104 марксизма-ленинизма лардий школа, 217 семинарски группа, 48 комсомольски политдешара кружок. Цу ерригача партийни дешара формашка дешаш хиннав цхьайтт эзар совгIа саг, царех 8,5 эзар коммунист а волаш.

Дуккха дукхагIа йолча юххьанцарча партийни организацеша хадданза йоакхо еш лeладу коммунистийн парте боацарийн политически сакхетам лакхбара дош, школашкарча, кружокашкача, семинарашкарча занятей идейно-теоретически боарам айбара, вахарцара пропаганда бувзам тоабара дош. Из дика хьахьекхар май бетта политически дешара система ерригача формашка чакхъяьннача итогови занятеша.

Дика чакхдаьккхар дешара шу культураи боахамеи болхлошта лаьрхIа вIашагIъеххача теоретически семинарашка. Культура болхлошта йолча семинаре дешара шу чакхдоаккхаш «Социалистически интернационализмаи советски патриотизмаи уйланца нах кхетабар —коммунизма кхетамца нах кхебара дакъа да» яхача темах Iилман практически конференци йир. Кхо бIаь совгIа саг вар конференце. ЧIоагIIа теркам тIабахийта дийцар конференце КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х-ча пленума решенеца дувзаденна культура учреждением та хьалхашка латта декхараш мишта кховчашду, культурно-кхетама болх эргабаьккха тоабара де дезараш.

Идейно-теоретически боарам лакха болаш чакхъяьлар итогови занятеш дуккхача партийни организацешкарча юххьанцарча политшколашка. Царех я № 2 йола гIишлой-материалий комбинат (пропагандист Н. П. Милованов), консервни завод (пропагандист Л. С. Федорова), «Красный молот» завод (пропагандист В. Ф. Рядинская).

Беррига ладувгIаш бараш тIа а болаш чакхъяьлар итогови занятеш «Автоспецоборудоване» опытно - экспериментальни завода юххьанцарча политшколе (пропагандист В. И. Пишанский). Занятега дика кийчбалар а материал кIоаргга Iомаяь хилар а хьахьекхар укхаза ладувгIаш бараша «Экономически знаней лардех» йолча курсах экзаменаш дIалуш. Завода, цеха практически гIулакхашца йийзар Iомаяь теоретически материал, КIоаргга чулоацам болаш жоп тийлар хаттараштa слесара-ремонтника нов. Попова, электрикий бригадира нов. Сивцева, кхычар.

Iомаяь материал ладувгIаш бараша кIоаргга кхетаяь хилар хьахьекхар «Красный молот» заводерча марксизма-ленинизма лардий школе (пропагандист В. Н. Бакиров) хиннача итогови занятe. Кузнечни цехерча газорезчика К. П. Бахматкова шерра доашхаш дийцар коммунизма материально-техническ: база хьалъяр—керттера экономически декхар яхача дешах. Цо белгалдир завода йоккхача барттайнача, дуккхача къамех нах чубоагIача коллективо соахка даьха толамаш, планал совгIа 39 эзар сома маьха продукци арахецар. Слесара Е. П. Грищенко ший къамаьл хетадир социализма мехкий цхьоагIо, барт хилар мел лоархIам болаш гIулакх да, экономически вIаши новкъостал дара Совета болх миштаб хьахьокхара.

Материал кIоаргга кхетаяь хилар хьагойташ чакхдаьккхар дешара шу марксизма-ленинизма лардий школашка—«Красный молот» заводе (пропагандисташ И. Г. Гусев, А. Р. Хмелев), ремстройуправлене (пропагандист В. К. Обурко).

ЛадувгIаш бараша хьинаре дакъа а лоацаш чакхъяьлар итогови занятеш семинарски группашка. 133 группе дешара шу чакхдаьккхар тайп-тайпарча проблемех Iилман-практически конференцеш а еш. Къаьстта дика кийчъяь а беррига ладувгIаш бараш тIаболаш а хилар уж конференцеш кооперативни техникуме (пропагандист А. Б. Бесчеков), бувзама управлене (пропагандист А. З. Хант), № 2 йолча юкъерча школе (пропагандист Л. Г. Латышева), «Грознефтегеофизика» тресте (пропагандист А. А. Воронов), кхычахьа.

Идейно-политически чулоацам кIоаргга болаш докладаши рефераташи йийшар конференцешка № 13 юкъерча школе, госуниверситете, хьехархой говзал лакхъеча институте, кхычахьа.

Итогови занятешка ладувгIаш бараша чIоагIIа теркам тIабахийтар тIеххьарча хапара партеи правительстваи решенеш, кхыдола документаш Iомадара, мехка чурен арахьарен политика кхетаяра.

Дуккхача партийни организацеша партсобранешка йийцай политически дешара шера итогаш. Цига белгалдаьд хьатIадоагIача шера малагIча дешара форме ший политически кхетам лакхбеш хургва хIара коммунист, парте боацараш, хIанз кийчо е болабеннаб кердача дешара шерага.

К. СОРОЧКИНА,
КПСС Ленински райкома политпросвещене кабинета заведующи.

МОСКВА. Атомни энерге даькъе шерра даьча тохкамех стимул хилар дуккха Iилмаш Iалальмате сиха дегIадоаладара. Iилман къоначa даькъа — ядерни химе дуккхача открытешца совгIат даьд адамлеина, цу даькъе искусственни наькъаца керда элементаш хьаяр а. Iалальмате лоархIамеи чоалханеи декхар кховчашдара — коррозеца къовсам лоаттабара — хьаяьй Лаьтта тIа эггара кIезигагIа нийслуш йолча элементех ца! — химически соединени — технеци.

Металла хьисапера из элемент кхы тайпа лоархIамегIара сверхпроводимость, дуккхача кислоташта духьалъоттаялар санна йола свойстваш йоахкаш а кхехкарен лаларен лакха температураш йолаш а я. Цудухьа маьхе конструкционни материал я из чIоагIIа дегIайоагIаш латтача кердача техникана.

СССР Iилмай Академе физически химе Институте академика Виктор Иванович Спицына кулгалца хьаеши промышленноста юкъеккухьаши я технеци хьаяра кердагIа йола способаш, тохкаш я дуккха яраш практически боккхача маьха йола металлаи цун тайп-тайпарча соединеней физико-химически свойстваш.

СУРТА ТIА: технеце соединеней образецашка хьожаш ва академик В. И. Спицын.

О. КУЗЬМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Планал совгIа

КПСС Центральни Комитето берригача харжархошка, Советски Союза гражданашка даьча Кхайкарала дог раьза долаш жоп а луш кердача къахьегама толамашца СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш деча денна накъабахка лаьрхIа къахьийгар тха района юрта къахьегамхоша. Хоржамий ден сийна къахьегама вахте а айтта шерра къовсам боаржабир цар шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара.

Толам баьккхаб: района хьайбаш леладераша кхоачашъяьй шура, фуаш кийчдара ах шера халкъа боахама планаш.

Шоай торонашка а хьежа фермай къахьегамхоша лаьрхIад ах шера планагIа дIаеначул совгIа июнь чакхбоалаш кхы а 5000 центнер шура, 350 эзар фуъ заготовительни пункташка дIакхоачаде. Дулхи тхан кийчдара ах шера халкъа боахама планаш 25 июнь тIакхоачаш кхоачашъе декхар тIаийцад цар.

Яхь лелаераштa юкъе хьалха латт «Гудермесский», «Дружба» совхозий, «Октябра 40 шу», «Дружба» яхача колхозий хьайбаш леладераш. Доаркашта юкъе лакха хьокхамаш даьхад «Джалка» совхозерча Л. Перашинас, «Дружба» совхозерча А. Бердара, «Гудермесский» совхозерча С. Абдулаевас, кхыбараша.

Укх деношка района колхозашкеи совхозашкеи чIоагIIа йоакхо ю хьайбашта доакъарца Iан кийчо яра. Цунца цхьана ялат чуэца кийчлуш а ба.

А. ЧАЙКИН,
КПСС Гудермесски горкома секретарь;
У. ИСМАИЛОВ,
горисполкома председатель.

ТЕХНИКА НОВКЪОСТАЛЦА

Динъ шу хьалха хиннача юхе тха боахаме мел дукхагIа техника я, боахама экономика дегIайоалае, наьха балха хьалаш аттача даха, цар къахьегама овсарле лакхъе цу гIулакхо мел доккха новкъостал даьд дувца безам ба са.

Доккхий хувцамаш хиннад боахам техникаца Iалашбара даькъе. Иштта, 1969 шераца нийсдича трактораш — 16 процент, ялат чуэца комбайнаш — 22 процент, хьажкIаш чуэца комбайнаш — 13 процент, шекара свекла чуэцараш — шозза дукхагIа я хIанз совхозе. Цунца цхьана, динъ шу хьалха хинначул дуккха йоккхагIа къахьегама овсарле, боккхагIа низ болаш я хIанз боахаме йола техника. къаьстта тIеххьарча шин шера яьхка трактораш, комбайнаш. Уж я: ДТ-75, Т-150, МТЗ-80 яхача маркех йола трактораш, ялат чуэца «Нива», «Колос» яха, шекара свекла чуэца СКД-2 яхача марках йола комбайнаш.

44 грузови автомашин я хIанз совхозе, хIаьта 1969 шера 30 мара яцар уж.

Дикка тоадаьд юртбоахама техникаца ремонт яра, из лоаттаяра гIулакх а. Совхозе керда типови мастерске, автогараж яьй, хIаьта бригадашка техника лоаттае кхоаленаш хьалъяьй, лаьрххIа асфальт йилла площадкаш яьй.

1969 шера 30 говра низ бола цхьа электродвигатель мара яцар боахаме. Цудухьа дукхагIйола производственни участкаш электричество йоацаш яр. ХIанз тха боахаме йола электродвигателаш 1136 говра низ болаш я. Электричество чуйиллай хьатта, мастерске, автогаражашка, бригадий станашка, складашка, фермашка.

ДIадахача динъ шера йоккха говзал йола дуккха механизатораш хьалкхийнаб тха боахаме. ХIанз совхозе болх беча 93 механизаторех 50 саг цхьоалагIеи шоллагIеи класс йолаш ба. Къаьстта дика Iунал ду, лораю шоаш лелаю техника дукха говзалаш йолча механизатораша: Межидов Ахьмада, Мурзиканов Сайд-Мухьмада, Дараев Агдана, Магомадов Вахас, Мехтиев ЯрагIе, шофераша: Галаев Рамзана, Гажаев Амиша, Салгириев Iумара, дуккхача кхычар. МоллагIча балха тIа дикка тIеххоачашъю цар шоай балха нормаш.

Совхоза керттерча инженера Цехаев Кюре кулгал а деш трактораштa технически гIулакх даран уж тоаяран лаьрхIа планово - предупредительни система вIаштIехьъяьккхай боахаме. Ремонт ца еш трактородо болх беш йоаккха ха дуккха йIаьхйир цу системо. Цунца цхьана лаххбелар совхоза трактораша бу пайда а.

Иштта, дIадахача шера боахама хIара тракторо юкъера лаьрхIача 1510 гектар болх бир, 1969 шера из хьокхам 200 гектар лохагIа бар.

Совхоз техникаца Iалашъяро йиш хилийтай дуккхача балха процессашта механизаци е. Иштта, ялат чуэцаш, доакъар Iалашдеш деча балхашта механизаци яьй хIанз. Механизаци еш латт шекара свекла, баьцадаараш, кхыйола юртбоахама культураш кхееш динъ шу хьалха кулг-кара деш хиннача цхьадолча балхашта а.

Динъ шу хьалха ялат хIара гектара тIара 20,7 центнер мара чуэцацар, дIадахача шера 28,4 центнер чудера, шура хIанз хIара кхоабача Iаттагара 506 килограмм дукхагIа йоакх 1969 шера йоаккхаш хинначул.

Дуккха дукхагIа я пачхьалкхенна дIалу продукци а. Иштта, 1969 шераца нийсдича ялат — 1252 тонн, шекара свекла — 4305 тонн, сомаш — 1376 тонн, шура — 523 тонн дукхагIа дIаеннай пачхьалкхенна дIадахача шера.

ЧIоагIъеннай совхоза экономика а. 1969 шера пачхьалкхенна дIа да луш 250 эзар сома маьха юртбоахама продукци тIайисар совхоза. ХIаьта дIадахача шера 249 эзар сома пайда хилар.

КПСС Центральни Комитето Советски Союза берригача харжархошка, гражданашка даьча Кхайкарала жоп луш дикача къахьегама совгIаташца накъаболх тха совхоза болхлой хоржамашта. Пачхьалкхенна хьайбай продукци дIаялара план кхоачашъяьй тха хьайбаш леладераша. Кхаш леладераша хьинаре къахьег юртбоахама культурашта Iунал деш. Кийчон линейка тIа дIаоттаяьй ялат чуэцаш хургйола еррига техника. Иштта дика вIаштIехьдаьхад балхаш совхоза кхыча производственни участкашка а.

В. ЯКУШИН,
Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза керттера агроном.

АБО МАЛЬСАГОВ

БЕЗАМ

ДУВЦАР

— Сона хьо еза, Макка, из хьога дlаала а венав укхаза Со хьона а везале, хьайна моге. Оалхазаро сигле лех, чкъаьраша хий, хиша хьоарсам, хlаьта саго ираз лех. Аз а лех ираз. Йола сога маьре. со а хургва ираз долаш, со миссел ираз долаш цхьаккха а хургвац тlаккха. Аз яхац хьона дошо гlалаш йогlаргья, сигалара седкъий дахьаргда. Аз аргдац сай бехка хьа керта тlара цхьаккха чо кlайлургбац а. Тоша сох: цхьаь хилча вахар дац, ираз дац. Цхьа дахча кхьарча лиллача — дагац, шиъ вlашкадиллача — цlи лоталу. Цlи из вахар да. Вай шинне лотайича мегаргьяцар вахара цlи! Цо вайна лургдацар-хьогl ираз? — ишта къамаьл дора юрта гаьна йоацаш уллача машинаш еча заводе токара болх беш волча Султана шийна езаеннача йиlий кхоачара гаргара саг Ибрахlим волча хьаккхашта чувена lо а хайна. Даьй закон да: йоl езар — харцахьа дац, безам цlена, дег тlара хилча, из сенна лочкъзбу нахах. Султан укхаза венавар шийца доттагlа а волаш. Султана къамаьл дора, цун доттагlа йистхилацар.

Макка уйла еш яр: «Фу аргда аз цунга? Лоаша — везац, йоагlаргьяц — аьнна дlахоададаь цунна халахетар мишта дергда? Цун сийрда, йийлла юхь, цlена, лире бlаргаш. Хlиллах хlама доацаш, цlеначa дег тlара цун къамаьл. Дукхагlа цунга мел хьож, кхы а чloarlагlа хьажа, ладувгlа безам боагlар. Цкъаза йист ца хулаш хьежаш вагlар, тlаккха а ха дlаяхийтар духьа хьадагабена пайда боаца беган бацар.

Цlаьхха бlарахьежача йиlий бlарг кхийтар берачарех тара долча цун бордех, ший тайпара лир доагача бlаргех, дlаьхо хьалхьайза бера дараш санна долча цlашкъамех. Цlена, дог тохадолийташ дар цун сибат, къамаьл, сабаре вагlар — дерригa а.

«А, а, цо дувцар шакlа санна цlена да, — йоах йоlо ший дег чу — цунна массанена луш долa жоп дала йиш яц. «Йоагlаргьяц» — аьлча дерригa чакхдоале а, ала дезар из да хьаькъало яхе в, цун дог, цун са духьалдоал из цунга ца оалийташ. Эггара тlехьа цунна дагадох эшар: зlамигача сага денaлах бокъонца тийша, дерригa а къоастаделга цунга шийга дlадала.

— Султан, — аьлар цо, бlара а хьежа, — аз-м цхьанна зlамигача сага халахетар дергдацар, йоагlаргьяц аьнна, хьона хlаьта а. Со-м кхы дукххабараш санна йоl мара яц. Хьо наха вовзаш саг ва. Хьога маьре яр-м сона а са цlенна а сийле я, цхьабакъда бера хана денз сона везаш, аз маьре яха лаьрхlа цхьа саг ва. Бакъда тха наькъаш вlашагlкхетаргдий-м хац сона. Хlаьта а lа юге со-м йоагlаргья.

Беррига низ вlашагlтеха халла соцавелар Султан Ше вохар къайладахьа лаьрхlа, сихка гlаьле лотайир цо, тlаккха из а юха йоайир...

— Малайк санна цlена, дика я хьо, Макка! Из ираз долаш саг ва. Аз се наха нийса лоархlаргвац хьайна везачох хьо яьккхача. Баркал хьона къайла ца хьош, долчча бесса бакъдар хьаaьнна... Со оттаргвац шун наькъа тlа. Ираз долаш хилда шо! Хьо мукъа я, Макка. Йолле, тхо а долх, ираз долаш яхийла хьо.

— Шо дlагlоргдац, тха тухах - сискалах кхетанза, — аьлар цо, ела а енна, — нагахь шо долхе, сона хетаргда хьо сайна а таханарча денна а раьза вац аьнна.

— Дала ма дахьалда из! Со сендухьа хилац хьона раьза, Макка? Хьайна ловр веза бокъо ецний хьа? Хьаоттаде хlаьта даа хlама, оаха чloarlа раьза долаш дуаргда из, хьо даькъала а ювцаргья.

Хьаьшашта шу lооттадеш йоlа хетар ше цхьан дезача, дега бочача хlамах яьлча санна. Тхьоврa хинна дегагlоз, сатем бацар. Бехке вар Султан. Аттагlа хургдар из сонта, ше веза хеташ хиннаваларе. Хlаьта из бер санна цlена, хlилла йоацаш, тlаьр юкъе уллаш санна верригa гуча, ший дагардар духхьал хьаоалаш ва. Цунца боабаьбар цо йиlий сина сатем. Макка цунна эгlазъяха гlертар, бакъда магацар.

Тlоа согаш санна сиха дlахезар ерригача юрта йоlо говза Султана жоп далар. Цунах Макка чloarlа хьаькъал долаш лоархlар наха. Массанена хlана хац аьнна ховра хьандухьа из цунга ца йодаш lийнай.

Цун дего къоаставаь Зоврбик цу хана институт чакхйоаккхаш вар. Юрта цох инженер лоархlар дукхача хана денз. Ахка долалуш диплома болх чакхбаькхача, боахаме дlахьожавергволаш вар из. Зоврбика нанас ханнахьа а говза а дlадоладир зоахалол Маккий даьшца. Бакъда, духьал волаш, хьатlавоалаве везаш вацар цхьаккха а. Раьза бар шинна а оагlон дай-ноаной. Раьза бар беррига гаргара нах. Хlаьта керттердар — раьза яр йоl, вай хана хоадам беш из а да.

Февраль бовш гучавала цlавера Зоврбик. Болх бе йолаелар гlалгlай зоахалола ворда. Кlира далалехьа шийца новкъостий а болаш Макка йолча вера Зоврбик. Цул ираз доладагlа ди денадацар йиlий вахаре. Дикка дукха ха яьккхар цо кийчлуш, барзкъаш тlадувхаш, хозлуш, дега хьамсарчоа кийчлуш санна. Из хlама дац, цунна чloarlа везар ший Зоврбик, дукха ха ялалехьа хьабик, дукха ха ялалехьа хьаьшашта дукхал яхар из, шийца мехкарий а болаш.

Зоврбикага а цуп доттагlашка а моаршал хоатт мехкараша, гlалгlай эзделах доаггlача тайпара вахар - лелар, могашмаьрша хилар къоастаду. Каста Маккий новкъоста бе боадлача каьхата пандара оаз йолалу, ек лоаман йиш мехкараштарча безама моллагlа а турпале гойташ болча кlантех, цар тешам боабергбоацача нускалех...

Къайлагlа Зоврбика бlарахьеж Макка, цхьадар кхетаду цо, цхьадар кхетош дац. Эггара кердагlча тайпара барзкъа дийха, цlена, къаьга ва из. Наггахьа велалу, къаьстта къегаш йола ший багара ши дошо церг гуча а йоаккхаш. Костюма чухь дегl дерста, диза доладенна да. Зоврбика доттагlий, юртара кагий нах, халхар чакхдаьлча мехкараштa къамаьлаш деш, бегаш беш, белаш ба. Зоврбик, къамаьла юкъе лоадама дакъа лоацаш вац, сагота волаш санна хет из. Дерригнех а гора из сайре цунна сел чloarlа лоархlамеи дог гlозвоаккхашн йоацилга. Ший ардагlа тlаккхаьчача, халха а валанзар, хац сона аьнна.

Эггара тlехьа а тхьамада, лохорча дегlара, массе а хана детталуш, шера дlаьха цlацкъамаш дола, тlах аьнна а хабара шаьра вола а зlамига саг, волавелар керттера дош дувца. Маккийна а беррига гулбеннараштa а эггара хьалха цо йовзийтар Зоврбика а цун цlен а дика оагlонаш. Вояраш вlалла я а яцар. Цун дешарах аьлар, дукха дийцар дийша ваьлча цо бергболча балхах, кхыдарех. Юххера чакхвоалаш, кlеззига сабар а даь, ше вагlача нийс а венна, аьлар:

— Хlанз, Макка, шийга маьре я хьо раьза хилар дезаш а сиха ший вахар хьоца вlашагlдолла лаьрхlа а ва-кх Зоврбик. lа фу оал цох?

Макка-м чloarlа раьза ма йий, бакъда цунна эхь хетар, ужжал нах а болаш, сихха раьза я со ала.

— Тхо хьога хьеж хьона, Макка, — йоах дlахо тхьамада, — уйла е lа. Вай даьша нийса яьхад: «Уйла па еш доладаьр бала боацаш дийрзадац!». Уйла е lа, оаха сихъяц хьо. Тхо укхаза дагlа кийча да дlарча малхара аллалца.

Макка йистхилацар. «Ой, са даьла, хlана дlаьхду аз ер? Со раьза йола дукха ха ма йий!» — йоахар цун дего. Хlаьта а цхьа малагlа ба ца ховча чурча низо сецабора цун мотт, ехкар уйлаш. Цунна магацар вlалла уйла е а.

Цу хана Зоврбик, цхьан метте вагlа ца могаш, ший гlанда тlа дlа-хьа хьувш вар. Юхьагlара велакъажар дlадаьнна, цlимхара, эгlазваха къамаьл доладир цо:

— Сел дlаьх хlана ду из. раьза я, е яц аьлча далацийгlулакх? Хьона ма мотталда гlалгlайчуьхь хьо цаl мара йоl яц, цунца мах лакхсе гlертарах хlама а хургдац. Хьо юртара (геттара чloarlдаь аьлар цо из дош), эзараш а санна юртара йоl мара яц. Царех моллагlа а, шаккхе кулг а айдаь, гlоргья дийша волча сагага. Дийша хилар — хlанз ахча да. Хlаьта ахчах фуннагlа а эца йиш я, хьона хьаштдале... — цигга соцавелар из, бокъо йоацача гlожалга дош дlакхаьчалга кхетадаь.

Корта хьалийс а баь цунна бlарахьежар йоl. Хlанз чloaгlа гоама вар цунна из: диткъа бордаш, бос баха меража йистолгаш, хьатlадаьнна, герга, цlий чудессача санна дола, бlаргаш. Из вацар дуккхача хана денз цун дега хьамсара хинна Зоврбик. Из кхы а кхы саг вар, во, цlимхара.

Цу тайпара моттигаш хьалхагlа а нийсъенна, кхеташ вола тхьамада гlулакх бокъолгахь дакхха сихвелар:

— Харцахьа ма кхетаделахь Зоврбика яхар, Макка. Гlалгlашта юкъе дукха хиннавац из. Цо харцахь кхетадаьд хьо йист ца хулаш латтар. Цlий сиха долаш а къона а ва.. Бакъдеций из Зоврбик? Варий хьо цунна халахетар де уйла йолаш?

— Аз хlана ду цунна халахетар? — аьлар вокхо халла.

Макка йистхилацар. «Юртара йоl, ахчах фуннагlа а эца йиш я» — уж дешаш дlадалацар цун керта чура.

— Макка, тхо бархl къонаха ва хьога хьежаш, хlаьта хьо йист а ца хулаш латт. Фуннагlа аьле а цаl ала, — аьлар тхьамада.

— Малагlа жоп деза шоана? — хьаьттар йоlо.

— Тхо дерригаш бехке ма де lа цу деша, — аьлар тхьамада, — дlахеттар тхо дале а ер Зоврбика дош да. Цунна жоп дала дезар хьо а я.

— Мегаргда, — аьлар йоlо куро корта хьал а айбаь, — согара Зоврбика дола жоп ер да. Тхо юртара мехкарий да, Зоврбик. Из lа нийса аьлар. Цхьабакъда, хьона хеттача тайпара, моллагlчунга, шаккхе кулг а айдаь, маьре баха кийчбенна-м бац хьона юртара мехкарий. Хьона мотте а эздела, гlулакха, дикала-вола, хозала, безама кхетам боацаш сел чloarlа кlалдиса-м дац тхо а. Хила тарлу со-м lа санна дукха дешанза. Хьо 15 шера дийша а, боккхийча наха оалдача тайпара, lилман Беш-лам тlа ваьнна а ма вий. Хьона хьийхараш, lа хьехам хьаййцараш, тешам боллаш, кхы лакхехьа хила а ма безий! Хlаьта а со хьога аланза ялац, деррига а ахчах дохкаши эцаши ца хилар. Тхо санна юртара мехкарий а бац хьона ахчах бохкаш.

Дlа-хьа а эцаш къамаьлаш де болабелар кагий нах, Зоврбика доттагlий, шоай новкъоста гlалат тоаде гlерташ, бакъда из тlехьа дар. Лакхера дешар дийшача а кхы кхетам боацаш ший везар виса дега чloarlа чов хиннача Маккас кхы дош аланзар.

Цу тlехьагlа бlарччача бетта, балха йодаш мара, цlагlара араялацар из, бакъда цlаккха ца хиннача тайпара даьга, наьнага, цlагlа хьожаши новкъостал деши яр. Елаенна бlаргагацар из цхьаннена а. Массехк шера цунга маьрел хьоахаде лоархlаванзар цlагlара цхьаккхе а. Цкъа нанас шийга из дош къодадича, эгlаз а яха цо аьлар:

— Нани, со кlорда-м яьяц шоапа?

Нана бlаргех хий а даьнна дlаяхар.

Талгlеш санна, вlаши тlехьтlехьа аргlах дlаухар денош, кlираш, бетташ, lана тlехьа бlаьсти, ахка, гуйре. Бакъда йиlий дег тlара ша цlаккха башацар, цига бlаьстан зизаш далацар.

— Йиlиг, кранах хий-м дагlац, телхай - хьогl из. Хи тlа яхе хий дал вайна, — дийхар цунгара цхьан сарахьа нанас.

Макка яхар. Цар юрта гаьна доацаш lододар хий. Наггахьа водопроводо болх ца беча хана хий да укхаза боагlар юртара мехкарийн истийн. Чубоагlача хана къаьст-къаьста хулар уж. Дукхха вlашагlкхийте, шоашта ховшшехьа истех дlакъастар мехкарий. Тlаккха болалора беаш, белам, сакъердам.

Йоккхача улицах мехкарий хьалестача. царна духьал нийсвелар цхьа къонах. Мехкарий бlаргабайна из, царна никъ мукъа бита. дехьа оагlорахьа ваьлар. Хlаьта а цун сий деш мехкарий сайцар.

— Баркал шоана. Ираз долаш хилда шо! — жоп делар цо йист ца хулаш цар хаьттача моаршала.

Шийна йовзаш йола оаз хеза Макка соцаелар, лаьрххlа хьежача из вейза а вейза ехкаелча санна латтийсар. Султан гаьна воалаш латтар.

— Макка, хьо хlана сецай, гаргара саг коравьв, е цlаьхха зlамига саг везавеннав хьона? — бегаш бе болабелар мехкарий.

Маккас царга ладувгlацар, из ехаяр, массехк тlа бакъкхар цо дlаводача Султана тlехьа, тlаккха чloarгlа кхайкар:

— Султан!

Из хьавийрзар, цецваьнна, кхалсага духьал юхавера.

— Ай, Макка, хьо я из! Сайре дика хийла хьа!

— Хьа а хийла сайре дика, Султан. Фу хьал да хьога?

— Дlавоалл ха йоаккхаш. Хьо фу деш я?

Цу хаттара Маккас жоп даланзар. Из ца хезача санна дlахо дихьар цо ший къамаьл:

— Дукха ха я сона хьо ца гу...

— Хьо йолча хилча денз со укхаза хиннавац. Укхаза ях са наьна йиша. Эскарера цlавенав цун воl. Цига хьоалчагlа даьча венавар со...

— Саг йоалаяьйий lа, Султан? — хаьттар цlаьхха Маккас, тlаккха цlий а енна оагаелар. Эхь хийтта дацар из, ший хаттара кхераме жоп хилар кхераш дар.

«Султана бlарахьажар, хьалха а санна, цlена, тешаш, хьамсара да. Цхьабакъда юхьа тlа цхьацанахьа мордаш хобадала доладеннад. Цунна а хинадац атта», — цу уйлаша ураоттаду йиlий деррига хьаькъал, чloarlду дегl. Тlаккха боккъонца кхетаду цо массе а хана, массанахьа цунца хила лоlам болаш ше йолга.

— Йоалаяьяц аз саг, Макка, — аьлар цо шорттига, йоlа нийсса бlара а хьежа.

— Хlана? — хаьттар йоlо лоаца.

Султана эхь хийтар, дукхха лаьттар из кога тlара кога тlа воалаш, бакъда, жоп даланзар.

— Хlана йоалаяьяц lа саг? Хlанзчул дийъ шу хьалха-м йоалае гlерташ ма варий хьо?

Султана тlаккха а маганзар хlама ала.

— Са бехк болаш хlама-м дац? Хьаалал! — тlагlертар из, жоп ца делча ше дlагlорг ца хиларах из тешавеш.

— Хьо, — аьлар цо шорттига, — хьо хье-м яц... хlаьта а бехк хьа болаш да. Аз сайца чloarlо яьй хьо маьре яххалца саг ца йоалае... Сона... сона хьо еза. Кхычунца мишта вахаргва а хац, — цхьан юкъа сабар а даь тlатехар цо. — Хьо маьре яхача аттагlа хила мег сона саг йоалае. Хила мег... Хlаьта а хургдий-м хац. Бехк ма баккхалахь сох, Макка. Хьо йолле, хац наха фу хетаргда, вай ишта латташ.

— Наха-м шоай хьаштдар хетийта.

— Дале а, юрта ишта лархlаш из...

Маккас юкъагlваьккхар из:

— Со хьона хьалхашка бехке я. Бакъдий из, Султан?

— А, аз хьо бехке яц, Макка, хьо-м...

— Сабардел, Султан, хьона хьалхашка со бехке я. Хьо бакъ ва. Со бехке я, цхьабакъда, хьона йоккха ца хете, сай бехк дlабаккха кийча а я со.

Султан боккъонца кхетанзар цо яхачох.

— Аз кхы а дукхагlа аргда хьога, Султан, — дlаходихьар йоlо — сона хьо веза, сона хьо цаl вийза а вийзав, каша яххалца везарг а ва.

— Тlаккха вож? — ийккхар вехача Султанага.

— Из хьо хиннав, Султан. Вай боккъонца, дерригача дегаца, сица вlаши дезаш да. Юххьанца со кхетанзар цох. Сона везар хьо ва, Султан. Бакъдар из да хьона. Хlанз гlо, безам бале цахага дlа а дувца, сох вела а вела.

— Со дика кхетац, Макка. Со хьона веза, тlаккха... тlаккха сога маьре йоагlий хьо? — хаьттар цо.

— Даьра йоагlа, lа яхе, укхазара дlа-м!...

КЕРДА КНИЖКА

Дукха ха йоацаш Нохч - Гlалгlай книжни издательствас кепатеха арахийцай Боков Ахьмада язъяь «Цlийенна сайренаш» яха керда роман.

Романа автора мадарра хьахьокх вай мехка коллективизаци хинна шераш, колхозни вахар оттадеш Нохч - Гlалгlайчене цу шерашка хинна ира классови къовсам. Книжкаш дешарий теркам тlаозаргболаш хьахьокх автора цу ханарча гlалгlай юрта вахар, наьха оамалаш.

ТЕАТР—БЕРАШТА

Бераштa аьхки салоlача хана хьокха аьнна йоккха а сакъердаме а концертни программа кийчъяьй Нохч - Гlалгlай республика теникий театро. Хlанз ший керда концертни программа республика городашкеи юрташкеи дукхача моттигашка хьокхаш ба театра артисташ. Иштта масала, цар «Проказник» яха спектакль хьекхай Наурски района «Победа», «Советская Россия» яхача совхозашка, хlаьта «Воккха хила безам ба са» яха спектакль — Грозне С. М. Кирова цlерагlча парке, «Лоаман фо», «Сатассар», «Ручеек» яхача пионерски лагерашка. Хlанз дlахо а республика берий площадкашкеи бешамашкеи шоай керда репертуар хьокхаш ба уж.

С. БЕРДОВ.

Газета аргlанара номер араяргъя 20-ча июне.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 июнь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Дешархошта. «Костер». 10.00 — Босбола телевидени. «Хьайбай дунен тlа». 11.00 — Йоазонхочун Чичкова выступлени. 15.35 — Передачай программа. 15.40 — «Цунна форд а сигале а дукха езар» яха Советски Союза Турпалах летчиках Сафоновах йола киноочерк. 16.00 — Духовой оркестра концерт. Чехословакера передача. 16.30 — Босбола телевидени. «Шун сомий беш». 17.00 — Босбола телевидени. Бераштa дола фильм. «Динамо» яха телевизионни художественни фильм. 18.00 — «Цхьан дезала юкъе». Гудермесски района «Дружба» яха совхоз (нохчий меттала). 18.15 — Документальни фильм. 18.25 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.45 — Хоамаш, реклама. 18.50 — Фильм. 19.00 — 9-ча пятилеткана хьалхалаттараш. ГРМЗ сварщик Инютин (гlалгlай меттала). 19.10 — Киножурнал. 19.20 — Цlерах ялаташ лораде. 19.35 — Ца дойташ лоацача хана ялат чуэца. 19.55 — Маяковский цlерагlа долча Московски академически театра «lана баллада» яха спектакль. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «lана баллада» яха спектакль дlахоьхьар. 22.25 — Босбола телевидени. Спортивни дневник. 22.55 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.05 — «Светлячок» яха бераштa йола передача. 17.40 — «Нанна дола совгlат» яха телевизионни фильм. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Бераштa. «Почтальони почтен». 18.30 — Приморски край встречни план кхоачашъеш латт. 19.15 — «Йиш лакхаса баян». 19.55 — Киножурнал. 20.05 — Литературин вlашагlкхетар (нохчий меттала).

18 июнь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Іуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Дешархошта. «Дека хьо тха илли». 10.00 — Босбола телевидени. «Кинонекъбархой клуб». 11.00 — Босбола телевидени. Концерт. 15.35 — Передачай программа. 15.40 — Агитпункт. 16.10 — Босбола телевидени. Книжкай цикл. 16.55 — Босбола телевидени. Бераштa дола телевизионни художественни фильм «Хабиб — повелитель змей». 18.00 — Кагирхой гlулакхаш (гlалгlай меттала). 18.30 — «Саги закони». 19.00 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла». Информационни программа (эрсий, гlалгlай меттала). 19.20 — Дlаяхача замах юкедиса во гlулакхаши социалистически законности. Малгобекски района прокурора Малсакова выступлени (нохчий меттала). 19.30 — Сатем байна боахам» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Футболах йола дунен чемпионат. Шотландера сборни — Бразиле сборни. Германе Федеративни республикера передача. 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Дешархошта. «Бlарччача шера». 18.30 — Документальни фильм. 18.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.00 — «Музыкальни календарь». 19.30 — Киножурнал. 19.40 — Юртара вахар (нохчий меттала). 20.10 — Шоана, бераш. 20.20 — Халкъа творчества (нохчий меттала).

19 июнь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Дешархошта. 10.00 — «Сатем байна боахам» яха художественни фильм. 15.20 — Передачай программа. 15.25 — «Вай болхлой класс я». Кинопрограмма. Города Донецка фестивала фильмаш. 16.20 — Іилма—тахан». 16.50 — Бераштa дола художественни фильм. 18.00 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — Хоамаш, реклама. 18.25 — Экономически вlаший новкъостал дара Совета 25 шу дизарга. 18.50 — Пятилетка диълагlча шера Грозненски района къахьегамхой гlулакхаши планаши. 20.05 — Босбола телевидени. «Анджела» яхача Пушкина телевизионни спектакла премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Футболах йола дунен чемпионат. Уругвая сборни — Болгаре сборни. Германе Федеративни Республикера передача. 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «Светлячок» яха бераштa дола мультфильм. 18.25 — Документальни фильм. 18.50 — Телевидене Волгоградски студе передача. 19.35 — Босбола телевидени. Телевизорашка хьожарий хаттараштa жоп лу СССР-а Іилмай Академе члена - корреспондента Афанасьевс. 20.05 — Шоана, бераш. 20.25 — Книжкай тархе тlа. Эдилов. «Приговор».

РАДИО

17 июнь

6.30 — «Юртара вахар» (гlалгlай меттала). 6.45 — Хоамаши хаоттами. 7.20 — Юрта боахама знаней радиошкола (эрсий меттала). 8.25 — «Тешаме доттагl» яха Гайсултанова дувцар (нохчий меттала). 8.40 — Ашараш. 8.45 — Пионераштеи дешархоштеи йола «Къона тlехье» яха передача (нохчий меттала). 16.00 — Микрофона хьалхашка — Нохч-Гlалгlай телевиденеи радиовещанеи инструментальни ансамбли солисташи (гlалгlай меттала). 16.25 — КПСС-а 24-ча съезда соцамаш кхоачашде. «Юрта боахама — индустриальни база» яха беседа (гlалгlай меттала). 16.40 — «Коммунисти хан» яха радиожурнал (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала). 19.20 — «Кагирхой вахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

18 июнь

6.30 — «Юртара Іуйре» (эрсий меттала). 6.50 — «Корта бохабеча малараша уназцlено йохаю» яха лора беседа (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Халхара ашараш» (гlалгlай меттала). 8.45 — «Пионераштеи дешархоштеи йола цlе сийгаш» яха передача (гlалгlай меттала). 16.00 — Партийни документаш хувцаш латт (нохчий меттала). 16.15 — «Социалистически хьуьа новаторий гlулакхаш» яха передача (нохчий меттала). 16.30 — Коммунистически къахьегама школашка (эрсий меттала). 16.45 — Пятилетка хьалхалаттараш (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).

19 июнь

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Вай доалахой болча (гlалгlай меттала). 8.40 — Ашараш. 8.45 — «Школьни глобус» яха пионераштеи дешархоштеи йола передача (эрсий меттала). 16.00 — «9-ча пятилетка социальни гlулакхаш» яха беседа (эрсий меттала). 16.15 — «Доттагlал чloarlлуш довгlа» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.30 — Юртара вахар (нохчий меттала). 16.45 — Дальхен совгlаташа декхарийла ву яха корреспонденци (гlалгlай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала). 19.30 — «Хlанзарча ханара къона саг» яха радиовыпуск (гlалгlай меттала). 20.00 — Юртбоахама хьалхалаттараштa дола концерт (гlалгlай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гlоллен Грозиен хувцалуш морхаш а йолаш, малхбузехьара секунде 4 метрга кхоачаш мух а хьекхаш ха хилен фегара температура республике гlолла 24—28, Грозне 25—27 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

США: КХОХКАМ КІАЬДБАРА ДУХЬАЛБАРИЙ ХІИЛЛАШ

1. ЮХА А ХАБАРАШ

Американо - советски отношенеш тоаялар раьза хинна тlайийцар «шийлача тlема» политически моральни халахетараша гlозрал доадаьча Вlашагlкхийттача Штатий общественносто. Цу цхьан ханна «конфронтацегара» машаре дахаргахьа хиннача цу лостамо дагалоацар пир тlема-промышленни комплексерча дорхача рыцараштa. Цхьабакъда кхохкам кlаьдбара процесс дlайолаяь паччахьалкхенаштa кертe латтараш эггара хьалха вlашагlкхийттачул тlехьагlа дlадахача шин шера юха сакхетам чу а баьхка контрнаступлени йолаяь цар событеш дегlаахара юхамаччахьа лостеде дагахьа — кхохкам кlаьдбара процесс кхы юхаластаргйоацаш е гlертача американски обществерча кхетамеча низашта духьал а баьнна.

Кхохкам кlаьдбара духьалбараш къаьстта чloarlа тохабенна укх тlеххьарча хана США президент Ричард Никсон Москве ва кийчлучa хана визит юкъагlъяккха а. хlаьта нагахьа санна цунах хlама ца хуле, цу визито лаьрхlар мамогта дайде а гlерташ. Чарльз Йоста, ООН-е США викал хинначо, кхохкам кlаьдбар чloarгlа дезаш волчо, дукха ха йоацаш «Крисчен сайенс монитор» яхача газета тlа яздаьдар: «Цу лоархlамеча дешах лаьца юха а хабараш доладургхилар гуччахьа да».

Хlанз доладургдолча хабарий белгалагlа йола оагlув я кхохкам кlаьдбара духьалбарий арьергардни тlемашкара дlаболабала а хlилла лелае а езаргхилар. Теркал ца дича балац уж дуккха а дукхагlа бола американцаш кхохкам кlаьдбара тlехьа хилар. Дукха ха йоацаш хиннача низаша еча контратаке царна хьалхашка уттта эггара хьалхара духьале я общественноста хетараш. Цудухьа цунна юстарбаьнна баха гlерт уж, моттийта хьаккхайкаду пар «мадарра аьлча» кхохкам кlаьдбара шозш раьза хилар. Цул тlехьагlа хоадамболлаш «цхьабакъгlа» яха дош доагlа, шекбувл. условеш уттаю.

Кхохкам кlаьдбара духьалбарий цу позице ше а хьахьокх кхохкам кlаьдбарга бодача наькъа тlа карагlдаьннараш лоархlамеи ха йlаьха йолаши хилар.

Бакъдар аьлча, американски политически спектора эггара аьттехьарча участкера хьалаха хала дац цхьаккха хlама лиц ца даьраши цхьаккха хlама lома ца даьраши. Масала, кlиранна цкъазза арадувлача «Хьюмен Ивентс» яхача журнало курра язду: «Массе хана дувцар вай. кхохкам кlаьдбар — хетар мара дац яхаш». Шогlарч дийттадеце а, цу хьакъехьа дийцар дукха ха йоацаш, кlезига теркал а еш, Вашингтоне заседани хиннача Дерригдунен антикоммунистически лига 7-ча хlара шерарча конференце къамаьлаш даьча дукхагlчар. Селхан хиннарий кхетаченах йола отчет кепатеха араяькккхар «Хьюмен Ивентса» тlа «Къамаьлаш-м дика дар. цхьабакъда хlанз царга ладувгlаргдар малав?» аьнна керте гlолла гlайгlане йоазув э лаь. «Вай мехка хьалхашка латтача ерригача проблемаех тlатlа цlенхаштагlеи кхерамегlеи хургьяр — кхохкам кlаьдбар».

«Нью-Йорк таймс» яха газет дешараш унзарбоахар отставкерча инарала Мэттью Риджуэя. «Кхохкам кlаьдбар — капиталистически дунен сатедаран из lехадаран леладаь гlулакх». — хьаккхайкадаьл кlиранна цкъазза арадувлача «АФТ—КПП ньюс» яхача профсоюзни журнала оагlош тlа «социал-демократ» лоархlаш волча Джон Рошес.

Кхохкам кlаьдбара гуччахьа духьалбараш тайп - тайпара политически басараш даь ба. цхьабакъда уж беррипаш а хlанз вlалла гуш дац ала мегаргдолча политически спектора даькъа тlа нийсбеннаб.

Тlехьа тlайоагlача ханна влияни еш дола лоархlамегlара гlулакх кхохкам кlаьдбара духьалбараш тохабалар дац — из-м ишта хургдолга ха дезаш а дар, — царех дукхха а дукхагlбараш шоаех кхохкам кlаьдбара тlехьалаттараш хетабалийтар духьа батах йоалларг а елла леланза, вешта аьлча наьха дакъа тlа тlом банза ца боалаш хилар да. Иштача хьалашка уж хьагучабахара хlама эшац меттlаьлей, харцоний, доацарий, аьлдитий чloarlача материалех яь из батахйоаллорг хьаяккха мара. Уж «паччахьаши» «рыцараши» берзана хилар гучадаьлча, уж, бакъдар аьлча, керттерча позицешка кхачалца юхатlехьашка бовла а массе оагlорахьара кхохкам кlаьдбара шоаш духьала хилар цар бакъде а тарлу, цхьабакъда хlанз эттача политически хьалашка шоаш нийшалга цар бакъдара нийсса хургда из. Уж теркал ца беш бита а тарлу, хlаьта а, цар лерхlар-м шоаш зуйтилга ма дий.

Хlанз эттача хьала йоагlаш йола анализ корайоагlаргья апрель бутт бовш цхьа ший тайпарча аудиторена хьалхашка— Аннаполисерча Тlема-форда академе хиннача хlара шерарча 14 конференце арахьарча политиках лаьца сенатора Эдмунд Маске даьча къамаьлаiара. «Дукхагlбола американцаш, — хоам бир Маске шийга ладувгlаш багlача погонаш тlаядарашка, — мадарра аьлча кхохкам кlаьдбара тlехьа ба.:. Кхохкам кlаьдбаро ког гlортолга еш яр ценностий хьакъехьара соглашени яц, цо ког гlортолга ю оагlонех хlараяр ядерни тlем тlа воккханна духьалъяргйолга кхетадарах».

Маски, бакъдар аьлча, йовзаш йолча «Джексона поправкана» тlехьа ва, цунна тlехьа бараштеи духьалбараштеи юкъе «мегаргйола компромисс» хургхиларга догдоахаш ва ше яхащ хабар цо дувце а. Хlаьта а цо цу цхьан ханна белгалдоаккх, «Из долла хlама мичча бесса чакхдоале а, «шийлача тlема» замалахьарча конфронтаце политикана юха тlадаха американски халкъа вlалла ловш ца хилар».

Массе мотте хеташ дар хьаьлар сенатора Уильям Ротса, дукха ха йоацаш Москве укх тайпара хьа а кхайкадаь: «Паччахьалкхенаштa кертe латтараш вlашагlбеттабаларо наьха санна сих а деш США-неи Советски Союзаи юкъера гlулакхаш тоадалар lалаьмате боккхача лоархlаме да советскии американскии халкъашта хинна ца lеш, иштта дерригача дунен тlарча халкъашта а».

Бахача наха юкъе шерра хьал а лоацаш, кхохкам кlаьдбара процессах шийх болам хулаш боагlа, кхы юхаластаргйоаца маlан да цун.

Нагахьа санна массане кхийттабеце а, дукхагlчар хlаьта а барт вlашагlа кхийттача цу хьалашка машаре дахара духьалбараша укх тайпара дувц: «Вайна хьалхашка этта проблема кхохкам кlаьдбалар вайна деза-дезац яхача дешах ца а латташ, кхохкам бокъонца фу даь кlаьдбергбархьогl яхача дешах латт». Уж дешаш аьннар сенатор Генри Джексон ва. Из къаьстта чloarlа тохавеннав, цудухьа американски газеташа язду цlаькха хоржача хана мехка президент хила гlерташ цо хьегача къих. Цунца дувзаденна теркалде мегаргдолаш да 26 апреле «Нью-Йорк таймс» яхача газета обозревателя Джеймс Рестона яздаьр. «Бухсоццача кхаьчача, — яздора Рестона, — Джексона Кlай цlа бlаргагургдац, нагахьа санна дlахо а «шийлача тlема» конфронтацеш юхайоалаяра тlехьалатташ из хуле».

«Ховш мадарра, «кхохкам бокъонца кlаьдбара» тlехьа вlалла а мичав Джексон. «Коррент» яхача журнала февральски номер тlа кепатеха араяькхача статья тlарча цун позицега а хьежа, политически lилмай профессора Фред Уорнер Нила укх тайпара вывод ю: «Кхетадеш да, демократи е сага бокъонаш Джексона поправкана тlехьалаттача дукхагlчарна хетарех керттердар вlалла а доацилга. Царна хетарех керттердар — американо-советски отношенешка дlайолаеннача прогресса духьала хlамаш еттилга. Цу гlулакха сенатор Джексон, мел аьлча а, ларрагlа вода. Из массаза а хиннав шийлача хlама» тешаме бlухо.

Демократе проблемаш, джексоновски хьисапе уж кхетаеш яле, советско-американски торговлеца цхьаккха гlулакх долаш ца хилар цхьанахьа гlолла хьахьокхаш я Советски Союзаца торговли лелаяр «кхерамe» гlулакх да яхача кхохкам кlаьдбара духьалбарий аргументаш. Масала, американски конгресса викалий палата члена Бен Блекбэрна, ше сената финансови комиссе къамаьл деш, йоахар: «Грузовикаш ю завод Кама яхача хи гlа хьалъяро шеко йоацаш, новкъостал дергда советски тlема торонаш дукхагlа хилийтара». Из хьалха хиннача кхохкам кlаьдбара оборона министра а цlаккха юха ца воалаш кхохкам кlаьдбара духьала волча а Мелвин Лэйрда къаьнара аргумент я, массехк шу хьалхагlа цо Генри Форд КамАЗ хьалъеча дакъа лаца вухьаргвоацаш унзарвакккхара юкъейоалаяь.

Советски Союз — низ бола индустриальни держава. Тlема низ алсамбаккхара йола цун торонаш йоккхийн лоархlамеи я. Цхьабакъда, нагахьа санна массанена а дика йовзаш йолча, советско-американски соглашенеш а юкъейоагlача, политически решенешка белгалдаьча советски дагардарашка ца а хьожаш, торонашка хьежача, хьаштдар хетадала йиш я. Масала «Советски ядерни хlама» кхетаргья ала а тарлу, хlана аьлча американски територена цу тайпара хlама тохара торонаш йолаш йоландаь. Цхьабакъда уж торонаш мара — лерхlар вlалла а дац. Хlаьта СССР-о лерхlараш — советски документаш lодеша, шоай безам бале советски гlулакхаш царца диста а диста — сенах латт аьлча, уж латт, шоай мехка а дунена а машари кхерамзлеи lалашъяр духьа дlахо а «машара - наступлени» ярах.

Г. ГЕРАСИМОВ,
АПН соб. корр.

Нью-Йорк.
(Дlахододар хургда).

«Жигули» — Венгре эггара дукхагlа яьржача советски маркаех йолча машинех цаl. Хlанзле а 70 эзар совгlа я уж мехка, 1975 шерале шозза хlана хилац аьнна дукхагlа хургья автомобилаш.

Дунен халкъашта юкъерча кооперацe доазонел чухьа кийчача машинашца хувцаш «Жигулена» 18 тайпара узлаши комлектующи оатхалаши кхухьийт ВНР-ес Тольяттерча Волжски автозавода. Цу продукцех цхьа дакъа арахец Будапештерча механически измерительни приборий заводо.

СУРТА ТlА: хий шелдерга термометраша болх мишта бу хьожаш воалл Карайоне Бабочаньи.

МТИ — ТАСС сурт.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гlа этаж), Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редакция—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 5716.